

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Compendium Totius Tractatus De S. Matrimonij
Sacramento R. P. Thomæ Sanches E Soc. Iesv**

Sánchez, Tomás

Coloniæ Agrippinæ, 1624

C.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41559

Cantilena.

1 **C**Anere vel facere cantilenas turpes plenas lasciujs, peccatum est mortalē, *lib. 9. disput. 46. nu. 42.*

Canonicus.

1 Canonicus dispensatus in ætate ad ordines, habet vocem in Capitulo, à qua erat incapax ratione defectus ordinis subdiaconatus, *lib. 8. disp. 1. nu. 23.*

2 Canonicus, vt sit capax commissionis à Papa factæ, sufficit esse in dignitate tempore præsentationis rescripti, etiamsi non habeat eam tempore impetrationis; & quocumque temporis puncto, cessante dignitate; transit commissio ad successorem in dignitate. Secus dicendum, quando commissio est personalis, *lib. 8. disp. 27. nu. 12 & 28.*

Capellania.

1 Accipiens aut retinens capellaniam absque animo saltem conditionali ascendendi ad sacerdotium, quando ea habet onus missarum per capellanum implendum, peccat mortaliter. Secus dicendum, si fideliter impleat onus, & redditus non excedant centum nummos aureos, nisi aliud constet ex verbis institutoris, *lib. 7. disp. 45. nu. 15.*

Capitulum.

1 Capitulum sede vacanti potest dispensare in omnibus casibus occultis concessis Episcopo. Secus dicendum de commissione facta Episc.

Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ delegato; & quando non competit Episcopo via ordinaria, *lib. 8. disp. 2. num. 10.*

Cardinalis.

1. Ut coniugatus fiat Cardinalis, solum requiritur sumere ordines sacros sine ingressu religionis vxoris, licet ille non creetur Episcopus, *lib. 7. disp. 4. nu. 4.*

Catechismus.

1. Catechismus est instructio fidei, quæ fit ante ianuam Ecclesiæ super baptizando, diciturq; sic à catechizo, quod est instruo. Et antèto iure antiquo contrahebatur ex illo impedimentum impediens per professionem fidei nomine infantis factam, & extendebatur ad personas & gradus, ad quas cognatio ex baptismo orta, siue sit, vel esset ante baptismum, siue post, siue simul, & non oriebatur ex exorcismo: quod impedimentum impediens est omnino sublatum per Conc. Trid. *sess. 24. de matrimonio, c. 2. l. 7. disp. 10. à nu. 1. vsque ad 12.*

Causa.

1. Causa iusta dispensandi in denunciationibus, non solum est suspicio malitiosum impedimenti, sed sunt multæ aliæ arbitrio ordinarij. 1. Est contrahentiū pudor, aut verecundia orta ex disparitate nobilitatis, ætatis, vel diuitiarum, vel quando ambo sunt senes, 2. Quando est infamia concubinarij existimati diu coniugati, 3. Si sint magnates, licet non sit timor impedimenti. 4. Appropinquitatis temporis, quo

quo benedictiones interdicuntur, & est periculum consummandi matrimonium ante illas, vel fornicationis ante contractum matrimonium. 5. Quando prius matrimonium contractum publicè, reperitur nullum ob aliquod impedimentum occultum. 6. Consanguinei impediunt iniuste; & pater dicitur iniuste impedire, quando dolo, vi, vel falsitate, vel calumnijs impedit. Secus, quando cum precib. Idem dicendum, si parentes impediunt ratione consumendi patrimonij, & debent iudices esse intenti in capienda informatione malitiosi impedimenti, si testes deponant de auditu, & læpè datâ operâ coram testibus contradicunt aliqui cum minis ad fingendum iustâ causam. Vnde inquirendum est de contradictionis causa, & videndum, an sit verisimilis, & iusta, ob disparitatem; & an sit timor, iniustis modis fore, vt impediatur matrimonium, attendita personarum conditione, vt minis, fraudibus. 7. Est, quando parentes, vel tutor volunt, vt virgo indigno nubat. 8. Quando expedit valè coniugium, & timetur impediri. Idem si virgo deflorata sit, & existat periculum in mora, vel quando est infamata, cum non esset virgo, vel quando est periculum resiliendi à fide data. 9. Est repentinus casus contrahendi matrimonium, vt si duo essent plectendi, quia concubinarij. 10. Est periculū animæ, vt meretrix, vel concubinarij volentes contrahere. 11. Est vitatio scādali statim inito matrimonio.

rimonio. 12. Est quando duo volūt in articulo mortis contrahere ad legitimandam prolem. Idem, non existente sobole, vt transitus sit securior; & antequam dispenset Ordinarius, debet informari, an aliqua impedimenta sint inter contrahentes, *lib. 3. disp. 9. à num. 10. vsque ad 20.*

2 *Causæ desideratæ in voti ordinis sacri, aut professionis dispensatione, sunt pax totius regni, eiusve ad fidem conuersionis, & quæcunque vrgentissima valde boni communis. Et non sufficit bonum priuatum ipsius vouētis. lib. 8. disp. 8. nu. 2, 3. & 8.*

3 *Causa iusta dispensandi in impedimentis dirimentibus, satis est, vt referatur ad bonum commune indirectè; & quando in Conc. Trident. sess. 24. cap. 5. de matrimonio statuitur, ne in secundo gradu consanguinitatis dispensetur, nisi inter magnos Principes, nomine illorum intelliguntur soli domini titulares; & decretum non procedit in publica honestate, etiam in primo gradu, nec in quocūque gradu affinitatis fornicariæ? Papa verò ex benignitate solet dispensare cum personis inferioris notæ, licet non adsit nisi tantum bonum priuatum, & huiusmodi causæ sunt. 1. Matrimonium iam initum cum ignorantia rigoris prohibitionis *Trident.* 2. Proles iam habita. 3. Diuturnitas matrimonij malè contracti. 4. Scandalum in separatione oriturum. Vltima, clementia Pontificis, cum puella pauper sit,*

C

per sit,

per sit, velitque patruelis ipsam ducere, ac honestè dotare. Et licitè dispēatur facilius cum diuitibus & potentibus, & allegata nobilitas intelligitur ex parte patris tantum; & quando allegatur, quòd contrahentes sūnt principales, vel ex principalioribus, intelliguntur viri potentes, & valdè diuites. Item causa vrgentior requiritur in dispensatione gradus consanguinitatis, quam affinitatis. Idem dicendum de linea recta respectu transuersæ, & de cognatione spiritali respectu carnalis, *lib. 8. disp. 19. à nu. 1. vsque ad 7.*

4 Causæ communiter assignatæ sunt hæc.
 1. Est extinctio magnæ litis, euitatio scandali inter cognatos, & obuiatio alicuius magni delicti. 2. Est non reperiri æquale coniugium ob angustiam loci, vel ob magnam sobolem, quæ verificatur, licet in locis circūvicinis reperiat, & nō solum verificatur ratione generis æqualitatis, sed etiā morū, ætatis, & filiorū, vel ingenij, *lib. 8. disp. 19. à num. 8. vsque ad 15.*
 5. 3. Causa est defectus dotis competentis ad nubendum æquali, *ibid. nu. 16.* An verò sit causa iusta dispensandi, quando dos fœminæ est sufficiens ad nubendum sibi æquali, at minus sufficiens respectu viri eam ducere volentis? negat Doctor, Item nec augmentum dotis, & patrimonium mulieris habentis dotem cōpetentem, *ibid. nu. 17. & 18.* Causa tamen est iusta, quando cognati in tertio gradu, sub cōditione matrimonij inter se incundi instituti sunt

sunt hæredes, quando hæreditas est opulenta; secus si sit parvi momenti. Idem dicendum, si patrimonium fœminæ litibus implicatum est, & mulier destituta est homine, qui litem tanquam propriam gerat, & consanguineus est valdè necessarius ratione peritiæ litis, vel alia de causa, *nu.* 19. & 20. Fœmina non censetur pauper, & dote carens, nil possidens, quando pater est diues. Secus si careat iure succedendi. Vel quando legitima ad dotem non sufficit, licet melioretur a patre præ alijs filijs, quod est maximè verum in Regno Castellæ. Vel quando frater, vel alius quicumque vult eam dotare nullo præcedente pacto; secus, si præcedat pactum dotandi cum conditione nubendi consanguineo, *nu.* 21. 22. 23. & 24. Dicitur verò pauper, & carens dote, si parentes nequeunt, aut non possunt dare competentem dotem, & indiget illa ad ducendam vitam honestam, *nu.* 25. Non censetur verò dote carens competenti, quando renunciauit bonis animo, ut titulo paupertatis impetraret dispensationem ad nubendum consanguineo; secus si non eo animo, *num.* 26. Et mulier potest renunciare legato, vel hæreditati, ut dispensatio effectu non defrauderetur, si renunciatio fiat ante acceptionem tacitam, vel expressam, ne valor dispensationis cesset, siue sit, antequàm mittat Romam, siue post dispensationem Pontificis. Item non fraudatur dispensatio, si hæres, vel legataria instituta sit, illa inscia, & post

initum matrimonium peruenit hæreditas, vel legatum, *nu. 27. & 28.*

6. 4. Causa est conseruatio diuitiarum in eadem cognatione, *ibid. nu. 30.* causa est illustris familiæ conseruatio in eodem sanguine, *nu. 31.* 6. causa est excellentia meritorum siue dispensationem petentis, siue eius, cui petitur, vt si strenuè pugnavit contra infideles, *ibid. nu. 32.*

7. 7. Causa est proles habita ex consanguinea, quando bonâ fide suscepta est, scilicet per matrimonium putatiuum verum, *ibid. nu. 33.* Quando causæ singulæ non sufficiunt, multæ aggregatæ adiuuant, vt allegare orbitatem à patre, vel parentibus, *nu. 34.* Et quando gradus est remotus, sufficit absque causa copiosior pecuniaria compositio ad sumptus publicos, *ib. n. 13.*

8 Causæ sufficientes ad relaxanda iuramenta in solum Dei honorem facta, sufficiunt ad similibus votorum dispensationem, *lib. 7. disp. 20. nu. 1.* Item causæ sufficientes ad dispensationem aliorum votorum, erunt etiam sufficientes ad dispensandum in votis castitatis, & religionis, habentes proportionem illis debitam, *ibid. nu. 2.*

9 Ad dispensandum in voto requiritur causa illius executioni obstans. In commutatione verò sufficit quæcunque occasio. Vnde nõ est causa iusta, vt dispenseretur in voto, conferre magnam pecuniæ quantitatem, nulla existente

stante causâ obstante, tamen, vt commutetur
votum, sufficit, *lib. 8. disp. 20. nu. 3. 4. 5. & 6.*

10 Causa obstant, vel est ex parte materiæ,
vel ex parte vouentis, prima ex parte materiæ
est dubium viri prudentis, an res promissa sit
facta mala, aut inutilis, aut maius bonum im-
pediens, & in dispensatione maior bonitas bo-
ni impediti spectanda est, non tantum in se
considerata, sed etiam quatenus obligat ex
voto. Tamen in commutatione sufficit bonû,
in quod cõmutatur, vt sit melius, vel eque bo-
num tantum in se consideratum. Et item in di-
spensatione non requiritur certitudo suffici-
tiæ causæ. 2. causa est dubium, an quis voue-
rit, vel an votum obliget, ob materiæ, vel ani-
mi se obligandi defectum, *lib. 8. disp. 20. à nu.
7. vsque ad 11.*

11 Causa sufficiens ad dispensandum ex
parte vouentis est, quando datur facilitas, &
imprudencia in vouendo deficiente matura
deliberatione. Item ex causa impubertatis si-
ne altera possunt dispensari vota puerorum
ante pubertatē emissa. Itē metus nō incussus
ad extorquendum votum excludens maturā
deliberationem: secus, si non excludat matu-
ram deliberationem. Item quando metus est
iniustè incussus ad extorquendum votum, li-
cèt non cadens in virum constantem: nec mi-
nuens maturam deliberationem. Item error
circa causam voti impulsuam. Item est causa
sufficiens periculum transgrediendi votum,
C 3 ortum

ortum ex ipsius vouentis statu, ut si coniugatus habeat votum castitatis, ut petat debitum tantum. Item maxima implendi voti difficultas, licet procedat ex pravo habitu vouentis, nulla existente spe emendationis; secus si existat. Item utilitas priuata vouentis. Item in voto non ludendi est causa sufficiens, tentatio exponens vouentem assidue transgressioni voti; secus si non adsit, nisi vehemens desiderium ludendi. Item difficultas magna superueniens casu, quo non sit talis, ut voti obligationem extinguat. Item quando vouens magnis scrupulis vexatur. Item necessitas boni communis dispensandi in voto castitatis, aut religionis, etiam ex malitia proueniens. Secus dicendum de necessitate conseruandæ progeniei alicuius nobilissimi ducatus, nisi admixta aliqua commutatione. Item est iusta causa dispensandi in voto simplici castitatis morbus, cui aetibus venereis solis succurri potest admixtâ aliquâ commutatione; secus de voto solemnî. Item morbus continuus desperatâ salute est iusta causa respectu voti religionis, *lib. 8. disp. 20. à nu. 12. vsque ad 26.* Item maior causa desideratur ad dispensandum in voto, quàm in lege, cæteris paribus, *l. 8. disp. 18. nu. 4.*

12. Causa insufficientis ad dispensandû sufficit admixta aliqua commutatione, & minor sufficit ad dispensandum in voto pœnali, quàm in absoluto. Item quando adsunt iuramentum, & votum simul, maior desideratur causa

causa ad dispensandum; non verò ad commu-
tandum. Item causa sufficiens ad dispensan-
dum in voto non petendæ dispensationis est
illa, quæ est talis ad dispensandum in voto,
quando eadem causa reperitur ex utroque vo-
to. Item multò minor causa requiritur ad dis-
pensandum, ut differatur executio voti, quam
in ipso voto, *lib. 8. disp. 20. à n. 28. vsque ad 32.*

13 In Principe dispensante præsumitur cau-
sa, si dispensat motu proprio, & non ad instan-
tiam partis in iure humano. Secus si dispen-
set ad instantiam partis in iure diuino; vel natu-
rali. In foro tamen conscientie semper præsu-
mitur causa iusta, dū defectus causæ non con-
stat subdito. Item semper credendum est infe-
riori prælato dicenti se ex iusta causa dispen-
sasse, *lib. 8. disp. 17. nu. 14. 15. & 16.*

14 Non est necessarium, ut verificetur cau-
sa tempore, quo mittitur Romam ad obtinen-
dam dispensationem; secus dicendum de tem-
pore, quo conceditur dispensatio Romæ, vel
tempore executionis ordinarij, quamuis ve-
ra sit tempore præcedenti, vel subsequenti, *lib. 8. disp. 30. nu. 2. 4. & 15.*

15 Causa impulsiva dispensationis cessan-
te, non cessat dispensatio. Idem dicendum de
finali non omnino cessante; & in dubio an ces-
sarit omninò iudicanda dispensatio valida, *lib. 8. disp. 30. nu. 7. 8. & 9.*

16 Dispensatio deducta ad ultimatū effectum
non cessat cessante causa finali, quando reuo-

cari, aut commodè diuidi non potest. Secus, quando cessat veritas causæ, antequàm Ordinarius dispenset, quando ad vltimatum effectum non est deducta, vel si deducta est, is est commodè diuisibilis, *lib. 8. disp. 30. nu. 10. 21. §. 12.*

17 Dispensatio extinguitur cessante omninò causâ finali post dispensationem Vicarij, vel confessoris: sic omninò perfecta in se, quâdo nondum sortita est suum effectum: vel si cœpit sortiri, est commodè diuisibilis. Secus dicendum, si tempore medio inter confessionem Pontificis, & executionem Ordinarij, deficiat veritas causæ, cum sit vera vtroque tempore, vel quando Ordinarius dispensauit, & dispensatio non deducta ad effectum cessante causâ, si redeat iterum, *l. 8. disp. 30. n. 14. 16. §. 17.*

18 Causa finalis, quoad induendam subreptionem in rescriptis gratiæ, vel iustitiæ, est illa, quæ, si non existit, Princeps gratiam concedere minimè vult, vel quando ei significatur, denegat petita. Impulsua est illa, quæ falsò expressa Principem mouet ad facilius concedendum petita: vel si vera est, & ea nõ taceretur, moueret ad difficilius concedendum: at reuera profus cõcederet gratiam in vtroque euentu, *lib. 8. disp. 21. nu. 8.* Et in dubio præsumitur impulsua, *ibid. nu. 20.*

Cautio.

1 Nomine cautionis absque alia additione comprehenditur simplex cautio cum bonorũ hypo-

hypo-

hypotheca, & appositione pœnæ, & an debeat esse iuratoria, relinquatur arbitrio iudicis. *lib. 10. disp. 18. nu. 34. & 44.*

2 Quando cautioni adduntur huiusmodi particulae, v. g. planè, idoneè, rectè, sufficienter, competenter, & aliae similes, necessaria est cautio fideiussoria, vel pignoratitia. Idem quando interponitur cautio ob suspicionem personæ. Et in his casibus non sufficit hypotheca, *lib. 10. disp. 18. nu. 35. 36. & 37.* Tamen quando, ille qui tenetur satisfacere, & quia est advena, aut pauper, & nec fideiussorem, nec pignora habet, satisfacit præstando cautionem iuratoriam, *ibid. nu. 38.*

3 Iudex ex officio etiam parte non petenti, potest cogere partes ad cautionem securitatis præstandam, *lib. 10. disp. 18. nu. 39.*

4 Cautio danda est adulteræ, quæ vult reconciliari, & non audet. *lib. 10. disp. 18. nu. 5.* Item sufficit cautio iuratoria tantum, quando obligatus ad fideiussoriam, est euidenter idoneus, & siue ex partis instantia, siue ex officio procedatur, sæper iudicabitur cautio sufficiens arbitrio iudicis, *ibid. nu. 43. & 44.* Et non obstanti cautione præstita, non potest vxor castigari à viro atrociter, secus si moderatè, *ibid. num. 46.*

Certitudo.

1 Coniux non tenetur credere alij coniugi dicenti se fictè consensisse, si tractatur de fide adhibenda, vt teneatur, vel possit alij nubere.

C 5

Suffi-

Sufficit tamen certitudo moralis, vt possit ei credere, & alij nubere, orta ex coniecturis, *lib. 2. disp. 45. nu. 3. 4.*

2 Fides adhibenda est in foro interiori, cōiugi dicenti se fictè consensisse: secus in foro exteriori, *ibid. nu. 2.*

3 Coniecturæ efficientes certitudinem moralem relinquuntur arbitrio iudicis; tamen sufficiens coniectura est, quando vir protulit verba consensus, & statim reuocauit. Item quādo statim retractat se, & recusat, ingrediēs religionem. Idem dicendum de viro longè dispari, se retractante contrahente aliud matrimonium, vel ingrediente religionem, vel sumente ordines sacros. Idem quando nō est disparitas, sed deregitur à viro fictus consensus confirmans iuramēto interueniētibus magnis signis, ita vt vir prudens omninō acquiescat, sed rarō hoc sufficit, *lib. 2. disp. 45. à nu. 5. vsque ad 9.* Vtrum autem apud Indos sit sufficiens coniectura dicere alterum, se fictè cōsensisse, attenda eorum consuetudine, & conditione? Doctor non audet affirmare, nisi sit probata vitæ, *ibid. nu. 10.*

4 Mulier dicens, se fictè consensisse meru leui parentis, cum sit honestæ vitæ, & alij nubens, est sufficiens coniectura, vt possit vir aliam ducere, & existentibus indicijs prædictis ficti consensus, non licet sine iudicis auctoritate, matrimonio priori spreto, ad aliud transire, nisi celebretur cessante scandalo in loco longinquo.

gino, l. 2. disp. 45. n. 12. & 13. Vtrum autē dis-
sensus in matrimonio probetur vtriusque cō-
iugis confessione, asserentis se fide cōsensisse?
Affirmat Doctor, *ib. nu. 15.*

5 Propter testimonium vnius iurantis in-
terfuisse impedimentum dirimens, non tene-
tur coniux à matrimonio abstinere, impedi-
mentumque credere, quamuis sit fide dignus,
amicus, vel Parochus, vel iam sit fama. Tene-
tur tamen diligentiam adhibere, & quamdiu
diligentiam non adhibet, nō potest petere de-
bitum: tamen diligentia sufficiēti adhibita, nil
inueniēs potest deponere dubium, & si audi-
uit à fide non dignis, non tenetur facere dili-
gentiam, *lib. 2. disp. 45. à nu. 25. vsque ad 29.*

Circumstantia.

1 Circumstantia accessus contra naturam
cum propria vxore est explicanda, & est adul-
terium ex vtraque parte, & est grauius pecca-
tum, quam inter solutos, l. 9. disp. 18. n. 3. 4. & 5.

2 Circūstantiæ personarū status in tactibus
libidinosi sūt necessariò fatēdæ. Idē dicendū
de accessu cōiugati, vel ad coniugatā, vbi non
est seminis effusio, & idē de aspectibus & ver-
bis turpibus, *lib. 9. disp. 46. nu. 18. 19. 31. & 46.*

3 Circumstantia duplicis præcepti prohi-
bentis rem, duplicem malitiam continet, &
necessariò fatēda, quādo prohibitio est respec-
tu diuersæ virtutis. Exemplum sit. Iniectio
manuū violentarū in clericum prohibita iure
naturæ ob iniustitiā, & prohibita iure Ecclē-

fiastico sub excommunicatione, ratione religionis, ob reuerentiam debitam, vel sacerdos beneficiatus omittens horas canonicas. Item coniugatus committens adulterium cum coniugata. Transgressio voti & iuramenti de eadē re. Tandem religiosus Franciscanus violans ieiunium vigiliæ cadentis in feria sexta: secus dicendū, quando res prohibetur ratione eiusdem virtutis, vt excommunicatio latronibus lata in latrocinium, præceptū audiendi sacrū, vel abstinēdi à seruilibus ratione duplicis festi: præceptū ieiunij ratione vigiliæ incidētis in quatuor temporibus, vel in quadragesima, *lib. 9. disp. 15. nu. 5. & 6.*

4 Copula habita inter illos, qui aliquo impedimento dirimenti laborant, est circumstantia necessariò fatenda, quando Ecclesia interdicit matrimonium ob speciale motiuum alicuius virtutis; secus, si in pœnam delicti admitti, *lib. 7. disp. 5. nu. 5. & 6.*

5 Circumstantia copulæ habitæ inter impeditos ad contrahendum ratione cōsanguinitatis, aut affinitatis, est fatenda, habetq; diuersam speciem à simplici fornicatione. Item circumstantia luxuriæ habitæ cū cognata spiritali, vel legali, vel cū cōsanguineā in primo gradu sponsæ propriæ de futuro, vel cum infideli, aut cum hæretica, *lib. 7. disp. 5. à num. 8. vsque ad 13.* Idem dicendum de circumstantia coitus cū impedimento dirimenti impotentia, vt si frigidus, vel eunuchus coeat. Item
de cir-

de circumstantia ratione voti simplicis, aut ordinis sacri. Secus dicendum de circumstantia incestus cum consanguinea ante matrimonium contractum obtentâ dispensatione, vel de circumstantia copulæ habitæ cum rapta consentienti, antequam restituatur ad locum tutum, aut de circumstantia habitæ copulæ cum fœmina, cum qua non potest iniri matrimonium ratione impedimenti positi in pœnam, v.g. criminis, *ibid. à numer. 14. usque ad 18.*

6 Ut circumstantia addat nouam luxuriæ speciem, requiritur primò noua malitia opposita alij virtuti, quam castitati, ita vt delinquatur contra ambas, vt incestus opponitur castitati, & pietati; sacrilegium castitati & religioni, adulterium & raptus castitati, & iustitiæ. Secundo requiritur vitij deformitas priuans à conditionibus requisitis ab ipsa natura generica omnibus animalibus conuenienti in ipso concubitu, vt peccata contra naturam, *libr. 7. disp. 14. nu. 2.*

7 Circumstantia copulæ habitæ cum pœnitente, vel filia spirituali, est necessariò fatenda, siue confessio sumatur vt medium, siue nō, *lib. 7. disp. 55. n. 1. & 4.* Idem dicendum de circumstantia voti annexi ord. sacro, vel profes. *lib. 7. disp. 27. nu. 19. & 20.*

8 Sacerdos simul professus fornicans satisfacit dicendo se sacerdotem esse. Idem si professus dicat se votum emisisse. Item sacerdos

professus satisfacit dicens se esse professum tacito sacerdotio. Item sacerdos non professus fornicans satisfacit dicendo se esse sacri ordinis, vel se voto castitatis ligatum esse, licet sit Episcopus. Nisi fortè ratione scandali, si fornicatio sit publica. Item religiosus Societatis Iesu votis biennij simplicibus ligatus satisfacit, dicens, se peccasse contra votum castitatis, *li. 7. d. 55. à nu. 27. usque ad 34.* Vtrum verò cætera religiosi peccata, quamvis voto non aduersentur, habeant rationem specialem circumstantiæ status? Negat Doctor, *ibid.*

9 Qui expressè vouit castitatem, & postea suscepit ordines sacros, & emisit vota in Societate Iesu, fornicans satisfacit, dicens, se contra votum castitatis peccasse. Idem dicendum de professo, vel sacerdote, vel habente votum castitatis, & promittente, se non habiturum mollitiam, dicente se professum, vel sacerdotem esse tacito eo voto respectu mollitiæ, *li. 7. disp. 55. n. 35. & 36.*

10 Sacerdos, vel habens votum castitatis, se obligans iurando, tenetur fateri circumstantiam iuramenti, *lib. 7. disp. 55. n. 4.* Vtrum autem professus sacerdos fornicans satisfaciat, dicens se emisisse votum castitatis? Satis probabile esse affirmat Doctor, *nu. 38.*

11 Circumstantia iuramenti, & voti facti de eadem re est necessario fatenda. Secus dicendum de circumstantia voti & iuramenti sæpè repetiti, *lib. 7. d. 27. n. 25. & 26.*

Clan-

Clandestinum.

1 Sponsalia clandestina, id est sine parcho, & testibus celebrata sunt valida, & culpâ vacat contrahens illa, *lib. 1. disp. 12. num. 2. & disp. 13. nu. 2.*

2 Matrimonium clandestinum non obligat ratione iuramenti, nec ratione damni illati, famæ, vel virginitatis, licet habeant contrahentes animum se obligandi eo modo, quo possunt, *l. 1. disp. 20. nu. 3. 4. 5. & 6.*

3 Matrimonium clandestinum dicitur tale, vel ex defectu testium, vel denuntiationû, cæteris tamen solemnitatibus relictis, non dicitur clandestinum, sed minus solemne, *lib. 3. disp. 1. n. 3.*

4 Matrimonium clandestinum ante Conc. Trid. erat validû, post verò est irritum iustissimis causis, *lib. 3. disp. 3. n. 2. & 3.* Vtrum autem sit mortale, contra ius naturæ clam contrahere, etiam post Trid. & infideles peccent sic contrahendo? Affirmat Doctor. *ibid. num. 5. 6. 7. & 8.*

5 Ecclesia potest, & de facto irritavit matrimonium clandestinum indirectè inhabilitando personas, & directè annullando immediatè ipsum contractum. Et item irritavit matrimonium clandestinum, quatenus est sacramentû indirectè, & remotè, irritado proximè, & immediatè ipsum contractum, non mutando materiam essentialem sacramenti, sed modû tantû. Et sic potest variari diuersis tēporibus,

bus,

bus, *lib. 3. disput. 4. numer. 2. 4. 5. 6. & 7.*

Clausula.

1 Clausula generalis posita post casus requirentes speciale mandatum, continet alios similes, non autem longè maiores expressis, *lib. 2. disp. 11. nu. 3.* Item clausula in fine posita comprehendit omnia præcedentia, *lib. 3. disp. 7. nu. 17.*

2 Clausula tuo iudicio, prudentiæ, conscientiæ, vel vt tibi videbitur, non requirit iudiciale cognitionem causæ, nec testes iurantes, *lib. 3. disp. 8. n. 4. & 5.* Et commissa re arduâ censerur electa industria personæ, quando determinatur persona; secus quando indeterminatè committitur præsentibus & futuris, *lib. 3. disp. 7. nu. 20.*

3 Clausula posita in principio, medio, vel fine dispositionis, refertur ad omnia in ea cõtenta, quando omnium præcedentium est eadem ratio, *lib. 6. disp. 22. n. 19. & lib. 8. disp. 16. n. 11. & l. 10. disp. 15. n. 15.*

4 Clausula posita ad exequutionem contractus, non mutat, nec auget eius naturam, *lib. 6. disp. 29. n. 9.* Item clausula posita in vno paragrapho, vel versiculo, non refertur ad aliud, *lib. 7. disp. 108. nu. 3.* Item clausula rescriptorum non censerur in dubio iuri tertij derogare. *lib. 8. disp. 7. nu. 6.* Item clausula; non obstante, in literis dispensationis apposita, non reddit gratiam validam, nec auget illam, supplens qualitates non expressas, *l. 8. disp. 24. nu. 5.*

5 Clau-

5 Clausula. Dummodo mulier rapta non sit, intelligitur de raptu ad finem contrahendi matrimonium, etiamsi raptus contingat post Pontificis dispensationem, & ante expeditionem ordinarij, *lib. 8. disp. 25. nu. 17. & 18.* Et clausulae solitae de stylo curiae apponi, censentur appositae, quamvis non exprimantur, *lib. 8. disp. 25. nu. 19.*

6 Clausula. Dummodo non spe facilioris dispensationis copula habita sit, verificatur, quando alter coniux solum illam spem concepit, nec est necesse mentionem illius facere, *lib. 8. disp. nu. 31.*

7 Clausula dispensationis in foro conscientiae, discreto viro Doctore confessori ex approbato ab Ordinario, intelligitur de approbato ab Episcopo, & cum limitatione personarum, scilicet ad audiendas virorum confessiones ratione aetatis, quamvis sit indoctus Doctor ille requisitus ad expediendas bullas, *lib. 8. disp. 34. n. 15. 16. & 17.*

8 Clausulae dispensationis fori conscientiae continentis causam periculi incontinentiae, ut verificentur, non sufficit quodcumque periculum lapsus, vel quaecumque carnis tentationes, sed requiritur frequens lapsus maximo cum periculo, *lib. 8. disp. 34. n. 19.*

9 Clausula dispensationis fori conscientiae praecipiens confessori examinationem veritatis precum, intelligitur de examine sine testibus, sed ipso solo, cum quo dispensandum, exami-

examinato, cuius dicto standum est, nisi confessario contrarium constet extra confessionem. Et hæ dispensationes non sunt præsentandæ Ordinario iuxta Concil. Trident. Item examen non requiritur, quando res est notoria, licet sit ipsi soli dispensaturo, *lib. 8. disp. 34. à num. 21 usque ad 24.* Vtrum verò maneat dispensatio valida, quando confessarius sine examinatione, & sine scientia veritatis causæ allegatæ dispensationem executioni mandat? Negat Doct. licet causa allegata sit vera, *ibid. nu. 26.*

10 Clausula continens monita, & consilia danda à confessore, non inducit formam, & conditionem, & eorum ommissio non vitiat dispensationem, *lib. 8. disp. 34. nu. 27.*

11 Sensus clausulæ iubentis absoluerè à mutatione propositi pro hac vice, & pro forma consueta Ecclesiæ, iniuncta pœnitentiâ salutari, est hic. Si fortè is, cum quo dispensandum in voto, tibi violationem eius fallus fuerit, absolue eum hæc vice in forma Ecclesiæ consueta, iniunctâ ei pœnitentiâ salutari. Quæ clausula absolutionis non ponitur vt conditio necessaria, sed conditionaliter, vnde non est necessaria ad has dispensationes expediendas confessio eius, cum quo dispensandum, siue per Doctorem, siue per religiosos virtute priuilegij, *l. 8. disp. 34. n. 28. 29. & 30.*

12 Clausula continens opera, in quæ confessor debet commutare, vel votum castitatis, vel re-

vel religionis, ita præcisè exigit illa, vt nulum arbitrium relinquatur mutandi, aut temperandi confessori quoad aliquas cōfessiones faciendas, & aliqua opera perpetua, inter quæ sunt aliqua quotidie exercenda, & tenetur cōfessarius iniungere hæc: tamen quantitas & electio horum operum relinquatur arbitrio cōfessoris. Item imponere confessionem mensuram & non frequentiore; & potest satisfieri huic confessioni mensuræ, si quocumque die, singulis mensibus fiat, & si mensis transeat sine confessione, non tenetur illam supplere alio mense, & satisfacit mensi, quo incidit præceptum confitendi unicâ confessione. Non tamen satisfacit confessioni, ad quam ex voto, vel pœnitentia tenetur, nec confessarius hanc imponere potest, nec potest ad libitum hæc taxare, sed secundum regulas prudentiæ, causas iustas perpendendo regi debet, vt decernat, quod spiritali pœnitentis saluti expeditius fore iudicârit, quod semper attendendum, imponens onus eius fragilitati accommodatum, attentis eius viribus, & corporis, & spiritualibus, *lib. 8. disp. 34. nu. 33. vsque ad 40.*

13 Opera pœnitentiæ, in quæ confessor commutare debet, sunt sequentiâ. Aliqua die in vnaquaque hebdomada à carne abstinere, vel ieiunare, vel cilicio, verberibusq; semel in ea carnē affligere. Opera pœnitentiæ voti religionis sunt; Recitare quotidie Litanias, Psal.
pœni-

pœnitentiales, quinquies orationem Dominicanam, & toties Angelicam loco horarum canonicarum. Opera pietatis pro voto castitatis sunt; Recitare quinquies quotidie orationem Dominicam, & Angelicam pro purgatorij animabus, vel peccato mortali infectis. Item erogare quotidie elemosynam, aut aliud quoduis ex quatuordecim misericordiae operibus quotidie exercere, & poterit ex istis eligere, quod sibi placuerit. Et confessor tenetur dilaniare literas. Et, si postquam parti fuerint restitutæ, dilanientur, aut comburantur, valet ex tunc dispensatio, vel si omninò amittantur sine recuperandi spe, & si apud partem manserint, non frustratur dispensatio suo valore, sed nil prorsus suffragantur in foro externo. Et quando dispensatur, ut in eatur matrimonium, legitimando prolem suscipiendam in foro conscientie, talis proles verè est legitima quoad spiritualia & temporalia, solo in foro conscientie, etiam si nullam faciat mentionem legitimationis, & non est irregularis, sed capax ordinum, & beneficij in dicto foro, & potest succedere utrique parenti, & uterque parens ipsi. Secus dicendum in foro externo, quando uterque parens fuit conscius illius impedimenti, cum quo virtute dispensationis contraxit, quãdo autem alter prorsus ignarus fuit huius impedimenti, & bona fide contraxit, proles erit quoad omnia legitima in utroque foro. *lib. 8. disp. 34. à num. 41. vsq; ad 50.*

14 Clausula appolita ad contrahendū matrimonium, vel instaurandum irritum ratione impedimenti occulti sc. (Dummodò impedimentum sit occultum) intelligitur de occulto, quod distinguitur contra publicum, quamuis res ipsa publicè constet, & non sit publica quatenus impedimentum. Secus dicendum, quando sit publicà quatenus impedimentum, scilicet in ciuitate, vel saltem in maiori parte viciniae, monasterij, vel parochiae, saltem apud decem personas, vel quando ad forum contentiosum deductum est. Erit tamen occultum, si reus absolutus sit omninò etiam falsis testibus requisitis, licèt interueniente semiprobatone, siue res iustè, siue iniustè sit delata in iudicium, & nil parti intimatum sit, *lib. 8. disp. 34. à numer. 55. vsque ad 58.*

15 Clausula appolita in dispensatione in foro conscientiae, ad matrimonium irritum instaurandum, continens, vt contrahentes experiantur prius, an possint continenter cohabitare, vel tanquam frater, & soror? Existimat Doctor, ad hanc experientiam non esse obligandos in his casibus, sed statim cum illis dispensandum, nisi adsit spes, vt illa sit alicuius utilitatis, quòd raro continget, considerata fragilitate hominum, & quando præcipitur, vt coniux ignarus certior fiat de consensu nullitate, non est clausula inducens conditionem, & formam, sed instructionem, *lib. 8. di. 34 n. 60. § 61.*

26 Clau-

16 Clausula (Gratis vbique) in dispensatione fori conscientiae posita, denotat nil pro illa exigi, nec per viam compositionis, nec Summus Pœnitentiarius potest aliquid accipere in signum gratitudinis, nec potest exigi compositio, quæ in foro externo soluenda erat, quando in dispensatione fori externi qualitas aliqua tacita est, *l. 8. disp. 34. nu. 64.*

17 Clausula retinens dotem viro, vel alio supplendam, verificatur, quando dos foeminae augetur, ita vt augmentum illud cû dote foeminae simul dotem constituat sufficientem iuxta illius qualitatem, siue ipse eam ducat, siue alius dotem augeat, & Ordinarius teneretur examinare diligenter huius causæ veritatem, vt augmentum promittens sit illo soluendo, & facere, quo scriptura publica promittat, muliere acceptante, & aduertat, non obstare quantitati huic promittendæ, quod sit in præiudicium filiorum, quos habeat ex alio matrimonio, *lib. 8. disp. 35. nu. 6. & 7.*

18 Clausula retinens expediendam esse gratis dispensationem fori externi sub excommunicatione latae sententiæ, non intelligitur de stipendio aut præmio laboris iure, vel consuetudine debitum, quod communiter non corrumpit iudicem, nec eum à recto desistere obligat. Et delegatus ad exequendam dispensationem, non potest recipere esculenta, & poculenta, quæ paucis diebus consumi possunt, permittitur iudicibus delegatis. Et licet iudex de-

lega-

legatus ad lites, teneatur munera recepta cōtra prohibitionem restituere, officialis expediens bullas non tenetur ad restitutionē munerum sponte oblatorum, licet delinquat cōtra prohibitionem: & finita delegatione, accipiens munera, non incurret excommunicationem, *l. 8. disp. 25. à nu. 9. vsque ad 14.*

19 Clausula apposita Ordinario, vt examinet veritatem precum, non requirit ab Ordinario tactam cognitionem causæ iudicialem, sed solum sufficit informatio absq; figura iudicij, & nulla erit necessaria, quando constat, veritatem causæ esse notoriam, tamen dispensans ignarus veritatis, non tenet dispensatio, quamuis preces sint veræ, *l. 8. disp. 35. n. 15. & 16*

20 Clausula. Non obstantibus quibuscunq; ordinationibus Apostolicis. Vtrū deroget Decreto Concilij circa gradus consanguinitatis & affinitatis prohibitos, cum requiratur specifica mentio Concilij, quæ hic non inuenitur? Affirmat Doctor, dicens hanc regulam matrimonij faciendi fallere: quando Papa dispensat in speciali, & certo casu, contra Concilij generalis prohibitionem, *libr. 8. disput. 35. num. 17.*

21 Clausula iubens, vt matrimonium celebretur iuxta formam Concil. Tridentin. non continet dispensationem omnino consummatam. Et dispensante Ordinario, dummodo præmittantur denuntiationes, valet matrimonium, illis non præmissis. Et quando dispensa-

penla-

pensatur in foro externo, ut matrimonium irritum iterum in eatur, sunt denuò faciendæ, nisi paulò ante in priori matrimonio inualido præmissæ essent: secus verò, si multum temporis spatium transiisset. Si quæras, quodnam dicatur longissimum tempus? Doctor reputat trimestre, licet arbitrio prudentis semper relinquendum esse dicit, *lib. 8. disp. 35. nu. 18. 19. & 20.*

22 Quamuis non addatur clausula legitimans prolem in foro externo, tamen proles habita ante matrimonium, vel ex matrimonio irritato instaurato manet legitima quoad omnia in utroque foro. Tamen quando legitimatur nullo inito matrimonio, manet talis quoad spiritualia in utroque foro, nisi sit in locis iurisdictionis temporalis Papæ, explicans se legitimare quoad omnia. Et quando proles suscepta est ex matrimonio irritato malâ fide utriusque cõtracto, legitimatio erit quoad spiritualia tantum in utroque foro, nisi Põtifex dispenset in matrimonij radice, aut in locis suæ temporalis iurisdictionis, at tamen si alter pater erat bonâ fide, quamuis Pontifex non legitimet, erit proles legitima quoad omnia in utroque foro, & quoad omnia in utrumque parentem, sed parens, qui malâ fide, fuit, non gaudebit iure legitimi parentis, *lib. 8. disp. 35. nu. 23.*

23 Clausula dispensationis absque causa concessæ, dum ait, ex quibusdam rationabilibus

bus causis non debet probari, idem de clausula continente contrahētium qualitatem, dum allegatur se esse nobiles, aut ex principalioribus sui oppidi, quando ponitur merè narrando; secus, quando per modum causæ, & conditionis, *lib. 8. disp. 34. nu. 24. & 25.*

Clericus.

1 Percutiens clericum inuentum cum sponsa de futuro, est excommunicatus cum reservatione ad Summum Pontificem; secus dicendum de sponsa de præsentī, etiam nondum cognita, *lib. 1. disp. 1. nu. 6.*

2 Clerici audientes comœdias propter curiositatem, sine periculo ruinæ, non peccant mortaliter, cessante scandalo & contemptu, *lib. 9. disp. 46. nu. 41.*

3 Clericus coniugatus non amittit ipso iurisdictiones datas pro ministerio merè temporali, vel pro re gesta in defensionem. Ecclesiæ, vel quia est aduocatus illius. Idem dicendum, si Pontifex reseruet pensionem alicui eâ lege, vt possit eam retinere, si ad ordinem Militarem transeat, & legitimè professus ineat matrimonium. Secus dicendum de pensione alicui collata, titulo clericali, vt loco beneficij, licet sit constituta sine onere spiritali, nisi aliud constet ex tenore literarum pensionis, *lib. 7. disp. 44. à nu. 2. vsque ad 8.*

4 Clericus coniugatus cum vnica, & virgine, deferens tonsuram, & vestes clericales, & seruiens alicui Ecclesiæ ex deputatione Episcopi,

D

scopi, gaudet priuilegio canonis, & fori; secus dicendum, quando contraxit bis, aut cum vnica, & virgine, & non defert vestes clericales, aut tonsuram, aut non ministrat Ecclesie, *lib. 7. disp. 46. n. 1. & 2.* Quando autem ex aliqua causa non est bigamus, vel quia non consummauit secundum matrimonium, vel quando post initum matrimonium cum vnica, & virgine, illa commisit adulteriũ, & cognouit eam, seruando alias condiciones non perdit priuilegiũ canonis, & fori; & factus bigamus gaudet priuilegio fori; quoad delictum ante bigamiam commissum. *ibid. nu. 3. & 4.*

5 Vestes clericales extrinsecus apparentes debent esse honeste, secundum consuetudinem suae terrae, vel Episcopatus, vt gaudeat priuilegio, *lib. 7. disp. 46. nu. 5. & 6.* Cuius autem sit cognoscere, an habeat condiciones requisitas, & vestes clericales, vt gaudeat priuilegio fori, & an lite hæc pendenti custodiendus in carcere Ecclesiastico, an non? Non resolutio Doctor, *ibid. nu. 7.*

6 Clericus coniugatus non amittit priuilegium per vnã aut alteram habitus dimissionem, dummodò continuò illum deferat, vt quia non habet tonsuram, quia capillis caret. *lib. 7. disp. 46. nu. 8. & 9.*

7 Clericus coniugatus debet deferre tonsuram, & vestes clericales tempore commissi delicti, vt gaudeat priuilegio fori; secus dicendum de delatione habitus tempore capturae, *ibid. nu. 8.*

8 Clericus coniugatus, præter priuilegium fori & canonis, reputatur in alijs laicus, quæ omnia priuilegia perdit per matrimonium tantum ratum, non verò per sponsalia, nec potest esse Vicarius Episcopi in spiritualibus, nec delegatus ad causam spirituales. Potest tamen esse assessor, vel vicarius in temporalis iurisdictione, si fortè eam habeat Episcopus: item nõ potest interesse diuinis officijs tempore interdicti: nisi aliud constet ex consuetudine, nec habet priuilegium immunitatis, quoad gabellas, & munera sæcularia, *lib. 7. disput. 46. à num. 12. vsque ad 19.*

9 Vt clericus coniugatus, seruans conditiones requisitas, amittat cætera priuilegia clericalia, præter duo, scilicet canonis, & fori, non desideratur monitio aliqua, vel sententia iudicis, *lib. 7. disp. 44. nu. 19.*

10 Clericus coniugatus seruans omnia requisita, gaudet priuilegio fori in causis criminalibus, & in ciuilibus minimè, & potest iudex pro executione causæ ciuilibis eum in carcerem detrudere, *ibid. nu. 23.*

11 Clericus coniugatus seruans omnia requisita, nõ amittit priuilegium canonis, & fori, si negotiationibus vacet, *ibid. nu. 26.*

12 Clericus coniugatus cum vnica, & virgine, vestes clericales, & tonsuram deponens, resumptis illis iterum, mortuâ vxore, recuperat priuilegia clericalia, *ibidem, numero 29. & 30.*

13 Clericus ^{it} inatus cum literis dimissorijs Capituli, Sede vacanti, quando eas concedere nequit, non amittit priuilegia clericalia ipso facto absque sententia, *ibid. nu. 18. & 20.*

14 Clericus, cum quo dispensatum est ad matrimonium ineundū, tenetur recitare horas canonicas, dum habitum non mutat ad vtendum dispensatione. Secus dicendum, vbi induit habitum sæcularem, *lib. 8. nu. 11.* Idem dicendum, de religioso, *ibid.*

Cognatio carnalis.

1. Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendentiū carnali propagatione cōtractum. Distinguitur per lineas, & gradus. Linea dicitur ordinata collectio personarum, ab vno stipite descendentiū diuersos continēs gradus. Gradus est habitudo, seu mensura distantiarū personarū, quā cognoscitur, quotā consanguinitatis distantiā aliqui cōsanguinei cōiungantur. Linea est triplex, altera ascendentiū, vt pater, auus, altera descendentiū, vt filius, nepos. Altera transuersa, siue collateralis, vt fratres, quæ diuiditur in æqualem, & inæqualem. *lib. 7. disp. 50. nu. 1. & 2.*

2. Stipes est persona illa, a qua omnes personæ de quarū coniunctione tractatur, descendunt & originem ducunt, *ibid. num. 3.*

2. Quando persona, cuius gradus queritur est in linea recta ascendentiū, vel descendentiū, cum alia, si inter ipsam, & alteram personam nulla persona mediet, sunt illæ in primo

consanguinitatis gradu lineæ rectæ. Si verò inter ipsas aliqua persona mediet, aut multiplex, tunc numeratis omnibus personis medijs, & extremis, demptâ de numero vna persona, & quor personæ restant, tot sunt gradus, *lib. 7. disp. 50. nu. 4.* Et in hoc concordat ius canonicum cum ciuili, ibidem, *nu. 7.*

3 Quando personæ, quarum gradus quaruntur, sunt in linea transuersa æquali, eodem gradu distant inter se, quo distant à communi vtriusque stipite proximo, qui est parens, vt duo fratres distat inter se in primo gradu, quia in eo distant à proximo stipite, & quando personæ in linea transuersa inæquali consanguineæ distant inæqualiter à communi stipite, eo gradu distant inter se, quo remotior distat à stipite, vt patruus, & filius ex fratre. Et is hoc non concordat ius canonicum cum ciuil. Cõputatio tamen iuris canonici seruâda est quoad matrimonia: iuris verò ciuilis quoad successiones, tam in foro sæculari, quam ecclesiastico. In alijs verò contractibus, quælibet cõputatio in proprio foro, *lib. 7. disp. 50. à num. 5. vsque ad 8.*

4 Cognatio carnalis in recta linea dirimit matrimonium iuræ naturæ, inter parentes, & filios, etiam per manente natura integra, Adamo non peccante, *lib. 7. disp. 51. nu. 6. 7. & 8.* Vtrum possit Deus dispensare, vt hoc matrimonium ineatur? vt licitum sit citra eius speciale dispensationem, ad conseruationem speciei,

manentibus solum patre & filiâ? In utroque casu affirmat Doctor, *ibid. nu. 9. & 10.*

5 Cognatio carnalis in recta linea ascendentium, vel descendentium non dirimit matrimonium in infinitum, *lib. 7. disp. 52. nu. 13.* Irritatur tamen iure naturæ solum in primo gradu ascendentium, vel descendentium, ut inter solos parentes, & filios. Licet aliquo modo sit contra ius naturæ in alijs gradibus contrahere. Vnde infideles, excepto primo gradu, possunt contrahere validè in omnibus alijs, si non prohibeatur legibus suis, & fideles ultra quartum gradum in linea recta ascendentium, vel descendentium, *ibid. n. 19. 20. 21. & 22.*

6 Cognatio carnalis non impedit, nec dirimit matrimoniû iure naturæ hodie in omnibus gradibus prohibitis in Leuitico. Nec obligant aliqui hodie, quia prohibiti in Leuitico. Cuius contrarium affirmare est hæreticum, *lib. 7. disp. 52. nu. 4. 6. & 7.*

7 Cognatio carnalis in linea transversa dirimit iure naturæ matrimonium solum in primo gradu, ut inter fratres, & sorores, unde infideles coniuncti in isto gradu, si conuertantur, separandi sunt. Quod faciendum est, quando separationem non ægréferunt, *li. 7. disp. 52. nu. 11. 12. & 13.*

8 Cognatio carnalis iure antiquo Ecclesiastico dirimebat matrimonium usque ad septimum consanguinitatis gradum, hodie vero usque ad quartum, siue in linea collateralibus trans-

transuersa, siue recta ascendentium, & descendentium. Et prohibitio ista est conuenientissima, *lib. 7. disp. 53. nu. 1. & 2.*

9 Cognatio carnalis nō dirimit matrimoniū, quando contrahentes distant inæqualiter à communi stipite, si remotior distet vltra quartum gradum, quamuis vnus distet in primo gradu, & alter vltra quartum, *lib. 7. disp. 53. nu. 4. & 5.*

Cognatio legalis.

1 Cognatio legalis est propinquitas ex adoptione proueniens, & est triplex. Prima inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descendentes, & est linea recta. Alia est linea transuersa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. Alia est ad similitudinem affinitatis naturalis inter adoptantem, & vxorem adoptati. Et cognatio legalis, quæcumque sit, non oritur ex adoptione imperfecta, matrimonium impediens, nec dirimens, *lib. 7. disp. 63. nu. 5. & 6. 9. & 10.*

2 Cognatio legalis orta ex adoptione, seruat omnimodâ formâ præscripta legibus, dirimit matrimonium subsequens iure humano. Vnde apud infideles valet matrimonium, si fiat adoptio. Item dirimit sponsalia præcedentia. Tamen superueniens, matrimonio iam contracto, non impedit petitionem debiti, *lib. 7. disp. 63. à nu. 11. vsque ad 22.*

3 Cognatio legalis dirimens matrimoniū in prima specie rectæ lineæ, & in tertia affini-

D 4

tatis.

ratis legalis non cessat soluta adoptione. In secunda verò specie lineæ transuersæ non dirimit, nisi quâdiu durat adoptio, vel patria potestas. Et vt cesset, debet seruari solemnitas legibus præscripta in dissoluenda adoptione per emancipationem, *lib. 7. disp. 63. nu. 24. & 25.*

4 Cognatio legalis non oritur inter adoptantem, & adoptiui parentes, *lib. 7. disput. 63. num. 26.* Item filij legitimi adoptantis possunt contrahere cum adoptiuis post parentis adoptantis mortem. Item quâuis viuat adoptans, si filij legitimi, aut adoptiui sint emancipati. Item fratres adoptiui inter se, & filij duorum fratrum adoptiuorum, & filia carnalis illegitima adoptantis cum adoptato possunt contrahere, *lib. 7. disp. 63. n. 27. 28. 29. & 30.*

5 Cognatio legalis inter adoptantem, & adoptati descendentes, protrahitur in infinitum. Quod intelligendum est de ascendētibus adoptantibus, & descendētibus adoptatis, & non de alijs, nec de illis, qui erant extra potestatem adoptiui tempore adoptionis; & nulla cognatio legalis contrahitur inter patrem adoptantem, & filiam filiaæ adoptiuaæ, nec inter adoptantem, & quoscumq; filios illegitimos adoptati, *lib. 7. disp. 63. nu. 34. 35. & 36.*

Cognatio spiritualis.

1 Cognatio spiritualis est propinquitatis quedam personarum ex statuto Ecclesiæ confurgens, propter collationem Baptismi, vel Confirmationem, vel susceptionem recipientis
hac

hæc Sacramenta, & est solo iure Ecclesiastico inducta, & dirimit matrimonium subsequens, & sponsalia præcedentia, & ex alijs Sacramentis non oritur, nec extinguitur morte personæ, qua media est contracta, *lib. 7. disp. 54. à n. 1. vsque ad 8.*

2 Cognatio spiritualis non oritur ex Baptismo, vel Confirmatione irrita, nec ex iteratione solemni Baptismi in Ecclesia, nec ex Baptismo iterato sub conditione propter dubiū veritatis prioris Baptismi, postquam constet priorem fuisse validum. Oritur tamen, quando quis nondum integrè natus baptizatur valide, *lib. 7. disp. 62. nu. 5. 6. & 7.*

3 Cognatio spiritualis, attento iure antiquo, contrahebatur per paternitatem, per compaternitatem. Et hæc duplex cognatio transfundebatur à viro in vxorem. Tandem per paternitatem, & idem erat in Confirmatione. Verum hæc cognatio, quatenus ad fraternitatem sublata est per Trident. *sess. 24 de Matrim. cap. 2.* Et mansit solum paternitas, & compaternitas, restricta tamen, ne transfundatur ad vxorem. Vnde paternitas contrahitur inter baptizantem, & baptizatum, & inter paternos cū ipso baptizato. Compaternitas inter baptizantem cum patre, & matre baptizati, & inter parentes carnales baptizati cum patris baptisimi, & non extenditur ad plures personas, per motum proprium Pij Quinti editum 1566. Vnde non contrahitur inter paternos. Et vir,

D 5

& vxor

& vxor suscipientes alienum filium, non priuantur petitione debiti. Item cognatio spiritualis ante Tridentinum contracta, est modò restricta, vt Pius V. explicauit. Item parentes naturales illegitimi contrahunt hanc cognationem, parentes verò adoptiui minimè. Item hæc cognatio potest contrahi duplici ex capite, ita vt duo possint adinuicem esse patrini, *lib. 7. disp. 54. à nu. 9. vlt. que ad 17.*

4 Cognatio spiritualis contrahitur, quando quis in necessitate filium suæ concubinæ baptizat, ita vt non possit eam ducere. Item trahitur a baptizante ex Baptismo non solemni in articulo necessitatis. Secus dicendū de susceptore non in Baptismo solemni; quāuis susceptor velut munus susceptoris obire, *lib. 7. disp. 62. nu. 10. 11. & 14.*

5 Cognatio spiritualis non cōtrahitur, post Tridentinum, per omnes tangentes baptizatum, vel confirmatum, nec contrahitur, quando nulli designantur, *lib. 7. disp. 57. n. 8. 9. & 12.*

6 Cognatio spiritualis contrahitur, quando plures duobus patris designantur, aut duo viri, aut duæ fœminæ. Secus dicendum, quando sunt plures designati, & parochus non admittit eos, licet tangant baptizatum, *li. 7. disp. 57. num. 14. & 15.* Contrahent tamen, quando designati sunt, & non repulsi à parochus. Item quando parentes duos designant, & parochus plures admittit, & omnes infantem simul susceperit, soli à parentibus designati cōtrahunt

erant cognationem. Sed si designati à parentibus non tetigere infantem, sed soli, quos parochus nominavit, non contrahunt talem cognationem. Idem dicendum de quocumque non designato tangente, quando nullus ex designatis tetigit, ibidem. *numer. 16. 17. & 20.*

7 Quando neutrum ex designatis, aut vnum solum parochus admisit, suscipiētes ambo infantem contrahunt cognationem spirituales, parochus non habente legitimam expellēdi causam. Secus, quādo adfuit legitima. Item quando parentes non designarunt paternos, & parochus duos, aut plures designavit, omnes contrahunt cognationem, *lib. 7. d. 57. n. 18. & 19.* Et cognatio spiritualis contracta ante Trident. eo quòd tetigere plures duobus, est ablata modo, *ibid. nu. 21.*

8 Cognatio spiritualis non potest contrahi per procuratorem, nisi sit consuetudo, nec procurator sibi contrahit cognationem, quādo nomine alterius suscipit infantem. Itē nec contrahit, concessa sententia dicente, contrahi per procuratorem, si tēpore, quo infantē procurator suscipit reuocatus, non factus certior de reuocatione, *l. 7. diff. 59. n. 4. 5. 6. 8. & 12.*

9 Cognatio spiritualis contrahitur ab heretico baptizante, confirmante, vel tenente, secus dicendum de infideli etiam cathecumeno, etiam si postea baptizetur, vel Christianus simul cum infideli suscipiat puerum. Nec est

capax cognationis spiritualis passiuæ; item contrahitur in Baptismo à non confirmato; secus in confirmatione. Item contrahitur in confirmatione, & Baptismo à religiosis, quamuis peccent. Item contrahitur ab Episcopo non confirmato confirmante; secus, si suscipiat, *lib. 7. disp. 6. à nu. 2. usque ad 21.*

10 Ut contrahatur cognatio spiritualis, nõ desideratur, quòd patrinus excedat ætate baptizatum, nec certa ætas præscribitur in patrinis, vnde puer cuiuscumque ætatis, dummodo viam rationis habeat ad peccatũ mortale contrahendum; potest esse legitimus susceptor in Baptismo, vel confirmatione, licet sit minor septennio. Secus, si vsu rationis careat, *lib. 7. disp. 6. nu. 3. 4. & 5.*

11 Cognatio spiritualis, vt contrahatur, nõ sufficit responsio patrinorum, nisi baptizatum, aut confirmatum teneant, dum hæc sacramenta suscipiuntur, aut hunc de sacro fonte leuent; nec sufficit cathecumenum tenere super fontem ante Baptismum: nec sufficiunt, quicumque leuantes de sacro fonte, sed qui primum suscipiunt puerum de baptizantis manibus, vbi primum baptizatus est. Nec sufficit quicumq; tactus momentaneus digito vel manu, sed requiritur: patrinos sic infantem tãgere, vt vere teneant, & leuent ex sacro fonte, etiam si cathecumenus sit adultus. Non tamen desideratur, vt patrini immediatè puerum tangant, sed sufficit, quamuis vestibus contactus

rectus sit, *libr. 7. disput. 56. à num. 1. usque ad 6.*

12 Susceptio baptizati in ipso Baptismo aut leuatio de sacro fonte, sufficit ad contrahendam cognationem spirituales, absq; patrinorum pro puero responsione, dum catechismus fit, *l. disp. 57. n. 10.*

13 Cognatio spiritualis contracta post matrimonium, non impedit petitionem debiti, quando parens baptizauit communem filium in necessitate, & dicitur necessitas, quando nō adest alius, nec clericus, nec laicus, & datur periculum moriendi absque Baptismo. Idem dicendum, quando parens fuit pater in necessitate, & nullus alius aderat, vel quando in necessitate non tenet, vt verus susceptor, sed materialiter. Parens tamen ultra necessitatem baptizans filium communem, peccat mortaliter, *lib. 9. disp. 26. n. 2. 3. 4. & 5.*

14 Coniux extra necessitatem scienter baptizans, aut tenens tanquam pater in baptismo, vel in confirmatione filium, priuatur iure exigendi debitum: Tenetur tamen reddere. Idem dicendum, quando coniux non solum ex certa scientia, sed etiam ex malitia, atque in matrimonij fraudem baptizat, aut tenet communem filium. Secus dicendum de tenente communem filium in Catechismo, *l. 9. disp. 26. n. 7. 8. & 11.*

15 Cognatio spiritualis est difficilis dispensationis, nec Summus Pontifex solet inter leuantem, & leuatum dispensare. Verum inter

leuantem, & parentem leuati dispensat raro, existente vrgentissimâ causâ, *lib. 8. disp. 19. n. 7.* Petita in dispensatione cognationis spiritualis, vt subreptitia non sit, *vide verbum Dispensatio.*

Cohabitare.

1 Coniuges ex iure naturali, ac diuino tenentur cohabitare, quæ obligatio oritur ex ipsamet contractus coniugalis natura, & talis cohabitatio est homini naturalis, id est, ex naturali inclinatione dimanans, *l. 9. d. 4. n. 2. 3. & 4.*

2 Coniuges possunt mutuo consensu esse separati quoad thorum, dummodò legitima adsit causa; vt amor continentie seruandæ absque periculo incontinentiæ. Secus, quandò adest tale periculum, vel sit odio, & indignatione, *lib. 9. disp. 4. nu. 5.*

3 Vir non potest diutius abesse, qualis autem sit hæc diuturna mora, relinquitur arbitrio prudentis, consideratis absentiaæ causis, & incontinentiæ periculo. Nec valet statutum, aut consuetudo, vt vir possit abesse ab vxore diutius. Conceditur tamen viro diuturna absentia ex causa iusta, vt si sit ad bellum vocatus à Principe, vel ad familiæ gubernationem, & re familiarem tuendam. Et tenetur deferre mulierem secum volentem illum comitari, quando alicubi est diu habitaturus, & suppetunt necessariæ expensæ ad transferendam vxorem. Secus, quandò statim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, sed ad varia nego-

tia peragenda in diuersis locis tendit, *l. 9. disp. 4. nu. 12. 13. & 14.*

4 Coniux non tenetur habitare cum coniuge furioso, vel sapè ebrio cum periculo vitæ, vel quocumque alio, grauissimo, arbitrio prudentis. Secus, quando non existit tale periculum, & solum est molesta cohabitatio, & rixa, *lib. 10. disp. 18. nu. 18.*

5 Celebrato diuortio, authoritate iudicis Ecclesiastici, ratione sæuitiæ, aut furoris alterius coniugis, licet alteri, aut vtrique ad religionem, vel ordines sacros transire, quando sanus: cum illo non potest habitare absq; vitæ periculo, & nulla est spes redeundi ad pristinam mentem, vel saltem ad furorem sedandū, vt possit esse tura cum illo habitatio. Secus, quando non desperatur reditus ad pristinum statum, & non diffiditur de remedio, *l. 10. disp. 18. nu. 48.*

6 Vxor non tenetur cohabitare cum viro habenti concubinam, etiam extra propriam domum, sine sufficienti cautione de expellēda ea, & amplius non admittenda, pœna appositā, si deficiat à fide præstita, *lib. 10. disp. 18. n. 20.*

Comœdia.

1 Facere, componere, repræsentare, & audire comœdias valdè turpes, ac ad venerem excitantes, peccatum est mortale. Secus quando non sunt tales, *lib. 9. disp. 46. nu. 42.*

Compensatio.

1 Mutua coniugum adulteria compensatur quo-

quoad pœnas civiles, v.g. amissionis dotis, & aliorum huiusmodi. Secus dicendum, quoad pœnam, & accusationem criminalem: nec talis exceptio admittitur. Imò vir adulter potest in conscientia criminaliter accusare vxorem adulterantem, & aduersus eam licitè pœnam illam, sententiâ iudicis præcedenti, exequi, *lib. 10. disp. 8. à nu. 29. vsque ad 45.*

2 Quando post latam sententiam diuortij, innocens labitur in adulterium, non tenetur redire ad coniugem dimissum, non datur enim in hoc casu compensatio. Debet tamen iudex ex officio hos coniuges reconciliare, licet alter coniux minimè petat, quando manifestum esset periculum coniugum, & aliorum scandalum viuendo perditissime: *lib. 10. disp. 9. nu. 30. & 31.*

3 Vir fornicans post diuortij sententiam, quæ transijt in rem iudicatam, non tenetur in foro conscientiarum, admittere vxorem ob adulterium à se derelictam, donec per Ecclesiam compellatur, *lib. 10. disp. 9. nu. 32.* Nec tenetur crimen fateri coram iudice interrogante, nisi iudicijs, aut semple nâ probatione præcedenti, aut iusam à. Nec tenetur in conscientia redire ad consortium conjugale, etsi iuridicè interrogatus neget, vel falsis testibus se defendat, *ibid. nu. 33.* Et innocens factus professus, vel in sacris constitutus fornicans, minimè potest extrahi à monasterio ob fornicatione. Idem de clerico fornicante post ordines assumptos

ptos dimitte[n]te vxorem ob fornicationē notoriam. Secus dicendum, si sententia non præcedat, & dum fornicator est nouitius, vel cum solis Ordinibus minoribus, vel cum solo voto castitatis. Attamen non tenebitur redire, si fornicatio acciderit post sententiam, & ante mutationem status: & non est restituendus vxori. Innocens tamen postea adulterans potest repetere prius adulterantem, vt sibi reconcilietur, *ib. nu. 34. 35. & 36.*

4 Compensatio non datur inter adulteriū carnale vnius coniugis, & spirituale alterius, quoad diuortium, nec inter spirituale vtriusque coniugis, *l. 10. disp. 16. nu. 3. & 4.*

Concilium.

1 Concilium negans in aliquo casu dispensationem, si Pontifex dispenderit absque causa noua vrgentissima, peccat mortaliter, sed tenet dispensatio, *lib. 3. disp. 45. nu. 3.*

2 Concilio potest derogari sine specifica mentione, quando in casu speciali contra Concilij decretum dispensatur, *lib. 8. disp. 35. nu. 17.*

Conditio.

1 Conditio dotis soluendæ non censetur remissa per copulam habitam post sponsalia, quoad solutionem dotis. Secus, quoad expectationem euentus conditionis ad purificandum matrimonium, *lib. 1. disp. 26. num. 13.*

2 Conditio obligans ad nuptias, & eas prohibens, & aliæ, quas iure reijcit, reijciuntur etiam

etiam in foro conscientia, & capitur legatum
contra expressam testatoris voluntatem, *lib. 1.*
disp. 33. nu. 2. & disp. 34. nu. 1.

3. Condicio consistens in lucro non acqui-
rendo, interposita ab ipsis contrahentibus, ir-
rita est (vt promitto tibi centum, si mecum
contraxeris) secus, quando cessat turpitudinis
præsumptio, & fit causa dotis, vel donationis
in præmium dotis receptæ, vel in iuventutis,
aut nobilitatis compensationem. Et in dubio
semper præsumenda est causa honesta, *l. 1. disp.*
33. nu. 3. 4. & 5.

4. Condicio apposita non à contrahentibus,
sed ab alio (vt, lego tibi, si tale matrimonium
interis) valet, nõ tantum facta per modum con-
ditionis, sed per viam modi, vt. Instituto Ti-
tium hæredem, vt ducat Mariam, vel vt ducat
aliquam de familia: nomine familiae intelligitur
persona in gradu permissio à iure canonico,
quamuis obtineri possit dispensatio, *lib. 1. disp.*
33. à nu. 6. vsque ad 9.

5. Condicio contrahendi cum aliqua per-
sona illegitima, non valet, aut si persona indi-
gna est nuptijs. Quando verò apponitur con-
ditio viduæ, vt nubat indigno, tunc non rej-
citur talis conditio omnino, sed quamuis non
teneatur illi nubere, tenetur ab alijs nuptijs
abstinere, vt non amittat legatum, *lib. 1. disp. 33.*
nu. 10. 11. & 12.

6. Condicio apposita virgini, vt nubat Ti-
tio, censetur impleta, vt non amittat legatum,
si alte-

si alteri nubat ex consensu paterno, *li. 1. disp. 33. num. 3.*

7 Iustus contrahere cum persona nobili, ducens nobilem primâ vice, & deinde viduus effectus ignobilem ducens, amittit legatum, vel hæreditatem, *t. 1. disp. 33. n. 14.*

8 Iustus aliquam ducere, renuens primo, & postea annuens, amittit legatum, vel maius, si conditio priuat ipso iure nolentem parere conditioni; secus, si non priuat. Minor tamen potest vti beneficio restitutionis in integrum, *lib. 1. disp. 33. nu. 15.*

9 Si grauat, vel iustus aliquam ducere, iam illam duxerat, vel quanto tempore expectandus sit, vt conditioni pareat: non resoluit Doctor, *lib. 1. disp. 53. nu. 16.*

10 Iustus ducere Mariam, primò aliam ducens, & viduus effectus, volens Mariam ducere, non amittit legatum, vel hæreditatem. Idè dicendum de iusto ingredi religionem, & primò ducente vxorem, *lib. 1. disp. 33. nu. 17.*

11 Iustus aliquam ducere, volens ille, illa renuens, & postea annuens, & tunc ille renuens illam ducere, non perdit legatum. Si vxorem aliam duxit, vel obtinet iam legatum, vel si non obtinet, est legatum, non quantitatis, sed speciei. Secus dicendum, si altero mortuo non est copulatus, nec obtinet legatum, & est quantitatis, *lib. 1. disp. 33. nu. 18.*

12 Iustus cum aliqua contrahere pœna amissionis legati, vel hæreditatis, non amittit eam,

eam si absque culpa ipsius conditio deficit, vel quia renuit, vel prius obiit, quam ille in mora constitutus sit. Idem dicendum, quando illa primo alij nubit, & vidua facta vult contrahere. Et hoc intelligitur, quando ista conditio ponitur in vltima voluntate: secus, quando in contractu irrevocabili. Qualis autem modus seruandus, quando fœmina datâ operâ latitat? Non explicat Doctor, *lib. 1. disp. 33. num. 19. 20. & 21.*

13 Quando testator dicit, lego Mariæ, si Titius eam ducat, debetur legatum Mariæ, si per ipsam non stat, si intuitu eius, vel favore testator voluerit contrahi matrimonium. Secus, si favore alterius, *lib. 1. disp. 33. nu. 22.*

14 Si conditio mixta absque neutrius culpa deficiat, vt si Maria instituta, vel legataria, eâ lege, vt Titio nubat, antequam in mora sit, obiit, vel ipse Titius, omnino legatum perit, vel institutio, nisi sit favore alimentorum, libertatis, causæ piæ. Vel si conditio partim impleta sit, & si est in primogenijs, & hoc ex præsumpta testatoris voluntate; vel quando contrahendi præceptum conditionis naturam induit. Secus, si modi: quî modus mixtus, si deficiat culpa eius, qui tenebatur implere, non habetur pro impleto. Secus, si culpa eius, in cuius persona implendus erat, *lib. 1. disp. 33. numer. 24 & 25.*

15 Quando conditio mixta deficit testatoris facta, vt si leget Ecclesiæ, si in ea sepeliatur, morien-

moriēdo testatur excommunicatus, ob quod in loco sacro sepeliri non potuit, habetur pro impleta, *lib. 1. disp. 33. nu. 26.*

16 Condicio non impedita à contrahentibus, sed à quodam tertio, qui v.g. matrimoniū impedit, censetur non impleta. Secus dicendum in maioratibus, vel si impediens solvendo interesse non sit, vel si iuste impediatur, vel si impediatur à tertio, cuius consensus requiritur, *lib. 1. disp. 33. nu. 27.*

17 Condicio abstinendi à matrimonio contractui adiecta, non rejicitur, sed vitiat contractum, ac irritum reddit, *lib. 1. disp. 34. num. 2.* Rejicitur tamen ab hæreditate, vel legato absolute, & habetur pro non scripta, non solum quoad primas, sed etiam quoad secundas nuptias, etiam contra expressam testatoris voluntatem & intentionem, *lib. 1. disp. 34. num. 1. §. 3.*

18 Condicio à filijs procreandis auertens, profus rejicitur, vt, si non habuerit filios, vel si sine liberis mariatur. Item rejicitur, quando extraneo legantur centum, si virgo non nupserit. Idem dicendum, si testator dicat. *Lego Titia, si non nupserit, centum, vt det Titio, siue nubat. siue non, recipiet legatum, & restituet Titio.* Idem dicendum de conditione nuptias prohibente adiecta legato relicto patri, tutori, curatori, vel amico ita coniuncto cum persona, quæ abstinere debet à nuptijs, vt probabile sit fore, vt ea abstineat, ne legatarius

ruius

rius amittat legatum illud. Si autem legatum relinquatur Titia, & extraneo, si non nupserit Titia, rejicitur conditio pro parte Titia debita, & valebit pro parte extraneo relicta, & ita nubenti Titia, nec illa, *lib. 1. disp. 34. nu. 7. 8. 9. & 10.*

19 Conditio retrahens ab ingressu religionis valida est. Unde si legentur Titio ducenta, si uxorem duxerit, centum verò, si religionem ingrediatur, ingrediens in religionem solum centum consequitur. Et licet minus legare religionem ingredienti, & plus manentibus in seculo ratione familiae conseruationis. Item licet adijcitur conditio, ne clericus religiosus succedat in maioratu, *lib. 1. disp. 34. num. 11. 12. 13. & 14.*

20 Conditio ad religionem inuitans, v. g. si ad religionem transeat, valida est, vel si fiat Sacerdos. Secus dicendum de conditione viuendi continenter, valida tamen erit conditio, v. g. si castè & honestè viuat: & ingrediens religionem bonâ fide, si exeat iustâ causâ in anno nouitiatus, consequitur legatum tali conditione relicto. Secus, si malâ fide ingressus est, vel exiit sine causa, *lib. 1. disput. 34. nu. 15. 16. & 17.*

21 Conditio non contrahendi matrimoniû, nisi consensu tertij, vel talis personæ, etiam rejicitur à legato absolutè. Unde non valet conditio, quâ pater filium grauat in legato ultra legitimam, ne absque consensu matris, vel
aliqu-

alicuius propinqui uxorem ducat. Idem de conditione in legato adiecta, ne uxorem ducat absque patris consensu. Idem dicendum, si aliquis leget illi ceterum, qui puellam violavit, si de consensu patris illam ducat, *lib. 1. disp. 34. à n. 18. vsque ad 23.*

22. Condicio incundi matrimonium cum consilio talis personæ, non rejicitur à legato, sed valet, exceptis casibus, in quibus est necessarium sequi cōsiliū, vel quandò est magnum periculum in cōsiliij requisitione ratione libertatis matrimonij, vel quandò, qui daturus est, consilium, est absens, & est periculū in mora. Quod non tenet, quandò requiritur consensus, vel quando is, cuius consilium requirebatur, obiit viuo testatore, *lib. 1. disp. 34. à n. 24. vsque ad 27.*

23. Condicio adiecta legato, v. g. si Titia nō nupserit, habeat post mortem suam centum, non tantum rejicitur, sed etiam tempus. Secus si apponatur aliud tempus, siue certum, siue incertum. vt post biennium, *ib. n. 28.*

24. Condicio nuptias prohibens, quamvis rejiciatur virgini adiecta in legato admittitur in vidua, & nomine viduæ intelligitur, quæ matrimonium consummauit, nō autem alias corrupta. Et eadem conditio valet in viduo, *l. 1. disp. 34. à n. 29. vsque ad 31.*

25. Condicio nubendi, arbitrato alicuius imposita viduæ, valet. Et si non vult arbitrari, vel viuo testatore arbitraturus moriatur, & vidua

non

non fuit in mora petendi consensum, admit-
tetur ad legatum, & si iniuste arbitretur, potest
recurrere ad iudicem, *lib. 1. disp. 34. nu. 32.*

26 Condicio non contrahendi matrimo-
nium, imposita impotentibus, & eunuchis,
valet. Secus in muliere sterili. Item valet con-
ditio prohibens nuptias favore causæ piæ, *li.*
1. disp. 34. n. 33. & 34.

17 Condicio nuptias impediens, non per-
petua, sed ad tempus, vel respectu solum ali-
quarum personarum, valida est, v. g. Titia non
nubente ante 25. annum: & si tempus fuerit
nimium, iudex arbitrabitur. Idem dicendum
de conditione, si Titia nupta non erit: vel si
non contrahat in tali oppido, si extra illud o-
mode potest contrahere, vel si non nupserit
Caio, Titio, & Sempronio, vel cum ignobili
descendente à Judæis, vel Saracenis. Satis ta-
men est nobilitas ex sola paterna linea, vel ex
privilegio concessa. Item iustus non contra-
here cum Judæis, intelligitur non solum de
primo sed de secundo, & tertio matrimonio
valido, etiam non consummatio: secus de nō
valido, *lib. 1. disp. 34. à nu. 35. usque ad 42.*

28 Condicio tacite subintellecta non red-
dit actum conditionalem, *lib. 1. disp. 67. nu. 3.*
Item condicio mente retenta nihil operatur
in contractibus, *lib. 1. disp. 65. num. 1.* Vtrum cō-
ditio retinendi proprium, aduersetur substan-
tiæ professionis, & eam irritet? Non resoluit
Doctor, *lib. 5. disp. 9. nu. 14.*

29 Con-

29 Conditiones, quæ admittuntur, & reijciuntur in matrimonio, admittuntur, & reijciuntur in sponsalibus. Item in matrimonio aliquid adijci potest quintupliciter, primò tanquam tempus, secundò, vt modus, tertio per modum causæ; quartò per modum demonstrationis, quinto per modum conditionis, *lib. 5. disp. 1. nu. 1. & 2.*

30 Conditiones, quædam sunt generales, quæ insunt, licet non exprimantur; aliæ speciales. Quædam harum sunt intrinsecæ, quæ matrimonio ex necessitate eueniunt, aliæ extrinsecæ. Harum aliæ sunt necessariò euenturæ, aliæ impossibiles, aliæ contingentes, & possibiles. Harum aliæ sunt honestæ, aliæ turpes, aliæ indifferentes, seu omninò impertinentes. Ex turpibus quædam sunt contra substantiam, & bona matrimonij, aliæ verò minime, *lib. 5. disp. 1. nu. 3.*

31 Quando constat de intentione apponētis conditionem, illi standum est. In dubio autem huius intentionis, statur præsumptioni fori externi. Et quando est præsumptio iuris, transfertur onus probandi in aduersarium, *lib. 5. d. 1. nu. 4.*

32 Matrimonium conditionem non recipit; bene tamen eius consensus; admittit enim conditiones generales, quæ in omni contractu intelliguntur, taciteque insunt, vt, si vixerimus, si tu quoque consenseris, *lib. 5. disp. 1. nu. 5. & 6.*

33 *Conditio.* Si Deo placuerit, vel si Deus voluerit, non suspendit, nec reddit cōtractum conditionalem, si intelligatur de volūtate beneplaciti, quā Deus omnia, aut vult, aut permittit: Secus dicendum, si intelligatur de volūtate approbatiua, quā Deus approbat omnia, quæ fuerint iuxta eius beneplacitum, *li. 5. disp. 1. nu. 11.*

34 *Conditio.* (Si Ecclesiæ placuerit) est vera conditio, & subsistente impedimento suspendit consensum, donec constet, Ecclesiam approbare, factâ indagine, *lib. 5. disp. 1. nu. 12.*

35 *Conditiones intrinsecæ,* quæ necessariò insunt in matrimonio, & absque quibus matrimonium consistere non potest, non reddunt matrimonium conditionale; vt (si non fueris consanguinea, vel affinis.) Et quamuis hæc conditio (si non es consanguinea) non reddat matrimonium conditionale, operabitur tamen, vt sciens contrahens cum consanguinea sub ea conditione, minimè incurrat excommunicationem Clementinæ vnice de consanguinitate, *lib. 5. disp. 1. nu. 13. & 14.*

36 *Conditio extrinseca* necessariò euentura; vt (si cras sol orietur) non suspendit matrimonium, si contrahentes putabant, conditionem esse necessariam; secus, si contingenter esse putabant, vel quandò conditio est necessaria in se, respectu verò nostri contingens. Item non suspendit, quandò conditio necessaria habet diem incertum, siue certū, vt (si cras

(sol oriatur, vel si Titius morietur;) secus, quando prædicta conditio apponitur, non ut conditio, sed ut temporis præfinitio. Item non suspendit matrimonium conditio (si Antichristus nasceretur, aut condemnabitur,) *lib. 5. disp. 2. à nu. 2. vsque ad 7.*

37 Conditio impossibilis reputata possibilis à contrahentibus non rejicitur à matrimonio, vel sponsalibus, sed suum sortitur effectum in utroque foro, non suspendens contractum, sed irritans statim. Et quamvis conditio imprudenter existimata possibilis, non vitiet in foro externo, vitiat tamen in foro conscientia, *lib. 3. disp. 3. n. 8. 9. & 10.*

38 Ut conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, ultra cognitionem impossibilitatis conditionis exigitur etiam, ut contrahentes conscij sint constitutionis capituli finalis de conditionibus appositis, statuentis eam conditionem haberi pro non adiecta, & ceteri purum matrimonium. Et oportet, ut ambo contrahentes sciant talem conditionem esse impossibilem, & ius statuens habere pro non adiecta. Unde mortaliter loquendo non eueniet casus, in quo etiã in foro externo iudicetur validum matrimonium contractum sub conditione impossibili, *l. 5. disp. 3. à n. 11. vsque ad 14.*

39 Conditio impossibilis habetur pro non adiecta, quando dubia est contrahentium intentio, an animo cõsentiendi, vel potius irritandi eam conditionem apposuerint? Si verò

constet ex coniecturis, conditionem impossibilem ioco appositam esse, & absque animo contrahendi, tunc vitiatur matrimonium. v.g. quando sic contrahens expressit, nolle se aliter consentire, nisi eueniente eâ conditione; & magna est disparitas contrahentium, *lib. 5. disp. 3. m. 15. 16. & 17.*

40 Fideles, dum sacramenta recipiunt, consentur ea recipere iuxta Ecclesiæ intentionem, & dum contractum incunt matrimonij, & norunt conditionem esse impossibilem, eamque reijci ab Ecclesia, & pro non adiecta haberi, sed præsumere consensum purum, & absolutum: videntur velle purè contrahere iuxta intentionem Ecclesiæ, & vt ipsa Ecclesia præsumit, & iudicat tale matrimonium, nisi aliter explicent suam intentionem: & caput finale de consang. non solum habet locum in foro externo: sed etiam in interno, & contrahentes consanguinei matrimonium sub conditione impossibili: vt (si digito cælum tetigeris) non incurrunt excommunicationem Clementinæ vnicæ de consang. & affinit. quando illi contrahunt solum in euentum eius conditionis, & non alias: secus, quando volunt contrahere secundum dispositionem iuris. Et idem dicitur de conditione turpi. Et sacerdos ducens viduam sub conditione impossibili, est irregularis, quando fuit conscius eam reijci, & conformiter constitutioni Ecclesiæ, id matrimonium celebrat: secus quando fuit ignarus, v.

non conformiter illi constitutioni contraxit,
lib. 5. disp. 3. à nu. 18. vsque ad 23.

41. Conditiō impossibilis appōsita de præsenti, vel de præsente, reijcitur, & habetur pro non adiecta, & quando conditiō partim est possibilis, & partim impossibilis, reijcienda quatenus impossibilis, & adimplenda quatenus possibilis: *lib. 5. disp. 4. nu. 2. 3. & 4.*

42. Conditiō iure impossibilis reijcitur à matrimonio, & habetur pro non adiecta, si referatur ad ius præsens: secus si ad ius futurum, vt (contraho tecum, si aliquando licebit inter consanguineos inire matrimonium, vel: si hoc anno liceat id, quod modo est iure prohibitum) quod intelligit Doctor de iure humano. Reijcitur etiam, quando est certum, & manifestum, conditionem esse contra ius, vel naturam impossibilem: secus, si id sub iudice sit: vnde contrahens cum consanguinea eadem conditione, (si licet cum consanguinea contrahere) incurrit excommunicationem Clem. *prima de consang. & affin.* si nouit esse impossibilem de iure, & vult contrahere conformiter iuris dispositioni: secus, si nolint hi consanguinei contrahere, nisi in euentum conditionis, *lib. 5. disp. 4. nu. 5. vsque ad 10.*

43. Conditiō de facto impossibilis, quando non est talis respectu aliorum, sed solum respectu illius personæ, cui proponitur implenda, non reijcitur, sed habet effectum suspendendi, vt si dicatur pauperi, (si dederis centum mille

in dotem) secus, quando est impossibilis etiam respectu aliorum, ut (si dederis montem aureum, aut vnum regnum, aut imperium,) *lib. 5. disp. 4. n. 12. 13. & 14.*

44. Conditio quæ naturâ suâ possibilis est, at ex accidenti, vel lapsu temporis impossibilis, non reijcitur à matrimonio; sed si vera est, valebit matrimonium, si falsa, vitiabitur; vt (contraho tecum, si es virgo) tamen reijcitur conditio (si filia tua viuit) casu quo nunquam habuisset filiam, *l. 5. disp. 4. à nu. 15. vsque ad 18.*

45. Conditio impossibilis contraria substantiæ matrimonij, nō reijcitur, sed annullat matrimonium: vt (contraho tecum, si veneris ad exequias meas, vel si non ascenderis Capitolium) *l. 5. disp. 4. n. 19.*

46. Conditio (si Papa, vel Princeps dispensauerit) est impossibilis, quando non solet in talibus dispensare: secus, quando cum causa solet, Et nomine Principis, non solum intelligitur supremis, sed inferior, & talis promissio matrimonij sub tali conditione obligat, si adsit iusta causa, & solitus est dispensare. Secus, quando deest causa, & Pontifex non solet. Et est probabile, non obligare promissionem, quando impedimentum est solum impediēs, per solum Pontificem dispensabile, & contrahentes sub conditione (si Papa dispensauerit) nullo modo peccant, nec incurrunt excommunicationem Clementinæ vnicae *de consang.* Et quod dictum est de his, qui se obligant sub
ista

ista conditione ad matrimonium, dicendum est etiam de quacumque conditione dependenti à voluntate Principis circa alios contractus. Quando verò consanguinei promittunt, non expressâ conditione (si Papa, &c.) promissio non obligat: secus, quando iam de dispensatione tractant, vel quando sic impediti contrahunt per verba de præsentibus sub ista conditione (si Papa dispensauerit) licet sint in secundo gradu consanguinitatis, & Papa difficile dispenset. Item promissio facta inter impeditos sub conditione (si Papa, &c.) ante impletam conditionem non obligat, ut sponsalia: secus dicendum post euentum conditionis. Idem dicendum de fidei promittente matrimonium infideli (si conuerteretur, *lib. 5. disp. 5. à nu. 2. vsque ad 31.*

47 Condicio (si Patri placuerit) in dubio non est de præterito, sed de futuro, & si adiciatur matrimonio, quâdo est de præsentibus, aut præterito, est validum ea impleta, licet contractantes ignorent implementum, & credant, parentibus displicere, casu quòd eis placeat, licet virtualiter, ut, si tunc essent dormientes, & placuerat eis, & si tunc non placeat, nõ sufficit postea placere, *l. 5. disp. 7. à n. 1. vsque ad 5.*

48 Si condicio sit de præterito, ut (si Patri placuit) & in tẽpore præterito aliquando placuit, & aliquando displicuit, standum est posteriori voluntate, & si illa fuit complacentiæ, valet, secus, si fuit displicentiæ, *l. 5. disp. 7. n. 6.*

49 Condicio apposita de futuro, vt (si patri placebit, vel placuerit) & pater prius dissentiat, & post consentiat, verificatur de primo consensu patris, siue dissensu. Et sufficit taciturnitas patris, vt censeatur impleta conditio. Secus, si conditio sit, (si pater dicat se consentire) & si pater iam obierat, & sciebant mortē, habetur conditio tanquam non adiecta, si verò eam ignorabant, validum est matrimoniū sub illa contractum, *lib. 5. dispus. 7. num. 9. 12. 13. & 19.*

50 Conditio honesta, & possibilis adiecta matrimonio de præterito. vel præsentī, non illud vitiat, nec suspendit. De futuro verò suspendit adiecta in ipso actu contrahendi matrimonium; secus si ex interuallo, iam inito matrimonio, vel si mutuo consensu apponatur. Secus dicendum in sponsalibus, vel alijs contractibus, qui mutuo consensu ponuntur, & destruuntur, *lib. 5. disp. 6. n. 1. 2. 3. & 4.*

51 Conditio de futuro, siue referatur ad arbitrium alterius, siue non, suspendit matrimonium, v. g. (contraho tecum, si pater consenserit, vel si tantam dotem dederis) quando est causa iusta dandi, vt si sit disparitas inter contrahentes: aliàs est conditio turpis, siue arbitrium referatur ad extraneum, siue ad illum, in cuius potestate est contrahens. Et quamuis conditio honesta suspendat tam matrimoniū, quam sponsalia vsque ad conditionis euentū, non potest tamen alter, antequam conditio desit.

deficiat, recedere à sponſione, *lib. 5. diſp. 6. nu. 5. 6. 7. & 8.*

52 Quando vterque coniux eſt habilis, & contrahit per verba de præſenti ſub conditione honeſta, vt (ſi pater voluerit, vel dotē dederis) adueniente conditione conſurgit verū matrimonium abſque nouo conſenſu, nec requiritur, vt coniuges ſciant conditionem extiſſe. Idem dicendum de contrahentibus inhabilibus ſub conditione (ſi Papa diſpenſauerit) adueniente diſpenſatione, *lib. 5. diſp. 8. à n. 3. vſque ad 11.*

53 Quando quis duas fœminas duxit de præſenti ſub conditione honeſta, ea ſimul impleta, neutrum matrimoniū valet, ſi verò conditio non ſimul impleatur, præualebit matrimonium, cuius conditio prius impletur. Quando autem ſunt ſponſalia cōtracta cum duabus ſub prædicta conditione, ſiue prius, ſiue ſimul impleatur conditio, primum non manet validum, vnde ex illo nō orietur publica honeſtas. Teneatur tamen expectare euentum conditionis primi contractus, & eueniente tenetur ad illum, licet ſimul vtraque conditio eueniat nō ratione ſponſalium, ſed promiſſionis, quæ eſt irreuocabilis per ſecundam promiſſionem, *li. 5. diſp. 8. à n. 12. vſque ad 19.*

54 Matrimonium contractum de præſenti coram parochō, & teſtibus, ſub conditione de futuro, poſt Trid. h̄c validum impletâ conditione: & non requiritur, quòd conditio ſit impleta

pleta coram parochio. Etiam non requiritur, quòd parochus, & testes videant dispensationem, quâ contrahunt consanguinei, vel mandatum procuratoris. Idem dicendum, si pendenti conditione se cognoscant affectu uxorio, *lib. 5. disp. 8. à nu. 20. vsque ad 25.*

55 Condicio contraria substantiæ matrimonij, aut bonis eius, illud irritum reddit, etiam stâdo in iure naturali. Intelligitur primò, quâdo condicio adiecta aduersatur præsentì matrimonio: secus, si alij matrimonio aduersetur. Secundò, quândò condicio est de futuro, secus, quândò est de præsentì, vel de præterito, dempto vno casu, v. g. quândò condicio de præsentì, vel de præterito, tangit, vel efficit matrimonium in futurum, vt (contraho tecû, si inuenisti, vel habes venena sterilitatis ad vitendû in matrimonio) tûc eû vitiabit. Tertio, siue adijciens conditionem contrariã matrimonio principaliter id intendat, vt sequatur aliqui contra matrimonij substantiã, siue non, *Quartò*, siue cõditiones adijciãtur suspensiuè, siue in vim obligationis. *Quintò*, si ea condicio sit impossibilis, adhuc vitiat matrimonium, licet aliàs reiiciatur. Vnde hæc condicio (si aduiterandû tradideris) vitiat matrimonium. Idẽ dicendum (si prole neces, aut mutiles, aut mancam reddas, aut oculos eruas) Secus dicendum de conditione (si prolem à nobis semper abijciamus, & alendam exponamus) *lib. 5. disp. 9. à n. 3. vsque ad 13.*

56 Conditio contraria bonis matrimonij, quamuis sit honesta, illud viciat, v. g. conditio de seruanda castitate, faciēdi votum, nunquā petendi, vel reddendi debitum. Item cohabitandi simul nunquam: secus, si fuerit ad tēpus. Item viciat matrimonium pactum, vel conditio abstinendi à copula diebus certis, vt sextis ferijs, vel alio tempore vltra bimestre præfinitum à iure post initum matrimonium. Secus dicendum de conditione, v. g. vt liceat ingredi religionem ante consummationem matrimonij, vel post ex communi consensu: annullabit, si conditio sit, vt ambo, vel alter teneatur ingredi religionem, siue ante, siue post cōsummationem matrimonij, *lib. 5. tota disp. 10.*

57 Conditio (vt alter coniux non teneatur reddere, quoties alteri non licet exigere) est contra matrimonij substantiam. Secus dicendum de conditione, (vt possit cōiux debitum negare, quoties alter caret iure iustitiæ ad petendum) vt adulter, *lib. 5. disp. 11. n. 1. 2. & 3.*

58 Matrimonium contractum inter Iudeos sub conditione (vt possint dare libellum repudij) est nullum. Idem dicendum de infideli cōtrahente secūdum ritum suum, (vt habeat tot vxores, quot possit alere) quādo id deducit in pactum: secus, si non deducit, nec habet animum dandi libellum repudij, licet non habeat intentionem seruandi alia bona, *lib. 5. disp. 12. à nu. 1. vsque ad 5.*

59 Quādo cōditio apponitur cōtraria sub-

E 6

stantia.

stantiæ matrimonij ab altero tantum contrahente, nec sunt sponsalia, nec matrimonium, vt videtur probabilius Doctori, *l. 6. d. 13. nu. 5.*

60 Conditio turpis non contraria substantiæ matrimonij, nec eius bonis, habetur pro non adiecta (vt, *contraho tecum, si furtum admiseris*) incitat enim ad peccandum: & vt reijciatur, oportet vtrique contrahenti constare, conditionem esse turpem, & iure reijci. Non reijcitur tamen, quando est de præterito, vel præfenti, supponens iam factum, & non faciendum: & quando ex alijs coniecturis colligitur contraria voluntas, *l. 5. disp. 15. à n. 1. vsque ad 7.*

61 Conditio (*si mecum concubueris, contraham tecum*) reijcitur tanquam turpis, si intelligatur de concubitu turpi, & manent sponsalia absoluta, & si de concubitu licito, suspēdit matrimonium ad euentum eius, *lib. 5. disp. 16. nu. 3. & 4.*

62 Conditio (*contraham tecum, si te virginem inuenero*) si intelligatur per aspectū matronarum, vel aliam iustam indaginem, non reijcitur: secus, si intelligatur per cōcubitum. Item conditio (*si mihi in primo cōcubitu placueris*) reijcitur: & si quis dicat (*contraham tecum, vel dabo tibi centum, si mecum coieris*) nō erunt sponsalia, nec matrimonium, sequuta copula, nec per eam videtur recessum à conditione, *lib. 5. disp. 16. à n. 5. vsque ad 9.*

64 Cōditiones impertinētes (vt si *nauis ex Asia venerit, vel Antichristus nascetur, vel si nō*
ex cē.

excaeca, muta, cocles, leprosa,) non reijciuntur, sed suspendunt matrimonium ad eorum euentum, *libr. 5. disputat. 18. numer. 1. usque ad 4.*

64 Conditiones turpes, & impossibiles, sicut reijciuntur à matrimonio, ita etiam reijciuntur à sponsalibus, & vitiantur sponsalia, sicut vitiatum matrimonium per conditionē contrariam substantiæ matrimonij, quando conditio contraria ponitur tanquam implenda post matrimonium. Secus dicendum, quando ante (vt, *contraham tecum, nisi ante initū matrimonium aliam ditiozem, aut pulchriorem inuenero.*) Item conditio contra matrimonij fidem (vt, *si ante matrimonium forniceris*) non vitiat sponsalia; secus de conditione aduersa bono prolis (vt, *si ante matrimonium venena, quibus sterilis efficiaris, sumas,*) *libr. 5. disputat. 17. num. 1. 2. & 3. & libr. 5. disput. 14. num. 3.*

Confessarius.

1 Quoties ignorantia est vincibilis, & culpabilis lethaliter cuiuscumque iuris, vel facti sit, non potest confessarius dissimulare, quamuis admonitio non sit profutura, & quodcunque scandalum pœnitentis sequatur; & tenetur admonere. Et ignorantia, quæ in vno culpabilis est, in alio est inuincibilis. Et quando pœnitens fatetur se deliquisse in modo cōtraheudi, eò quod matrimonium est nullum, & nullitatem inuincibiliter ignoret, debet se habere

bere cum illo, tanquam cum inuincibiliter ignorant. Item scientia speculatiua non facit malam fidem, & licet pœnitens aliquando in mala fide fuerit, nunc autem in bona sit, reputandus est tanquam ignorantia inuincibili laborans, & vt confessor discernat, an sit bona fides, curet bono modo intelligere, an pœnitens credat, se esse in bono statu, vel dubiam conscientiam habeat. Quod prudenter faciendū est, ne ex interrogatis, aut interrogandi modo constitutur pœnitens in dubia fide, qui prius illam conscientiam habebat, *lib. 2. dist. 38. nu. 2. & 3.*

2. Confessarius tenetur admonere pœnitentem, qui ex conscientia erronea credit, aliquid esse peccatum mortale, *l. 2. d. 38. n. 4.* Item tenetur, quando spes probabilis est, vt monitio proficit sine graui scandalo, & detrimento, cuiuscumque iuris ignorantia sit, aut facti. Et casu quo tenetur, non tenetur admonere ante absolutionem; sed satis est post eam, nisi confessor probabiliter credat, ante absolutionem profuturam monitionem, post verò minime, *ibid. n. 5.* Et quando ignorantia est inuincibilis iuris humani, aut facti absq; tertij præiudicio, non tenetur confessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde sequitur utilitas: imò sequitur scandalum, vel difficultas, potius tenetur tacere, vt non sequantur inconuenientia dicta, *ib. n. 6. & 7.* Item coniugi neganti debitum ex aliqua causa, existenti quoque
in di-

in dicta ignorantia inuincibili valoris matrimonij, potest confessarius, & tenetur præcipere, vt debitum reddat, & non absoluere, si non proponat; & non mentitur confessarius dicens, illum esse suum coniugem cum reputatione. Et idem dicendum, licet ignorantia sit circa ius diuinum & naturale, & peccatum illud per ignorantiam excusatum sit in detrimentum proximi; etiam tenetur tacere, si existimat, suam monitionem non profuturam, vt quando pœnitens possidet aliquid bona fide non suum, & est difficillimū relinquere illud, vel in usura. Idem dicendum, licet pœnitens suscipiat bene monitionem, medium tamē est difficile propter scandalum, aut infamiam; & confessarius potest differre hanc monitionem in aliud tempus accommodatius, vt profectus sequatur: & est consilium paulatim monere, quando sic conuenit, *ib. nu. 8. 9. 10. & 11.* Item non tenetur admonere confessor, licet si spes, fore vt alius admoneat, *nu. 13.* Tenetur tamen admonere, & aperire veritatem, quando pœnitens dubius interrogat confessorem: secus, quando solus est scrupulus: & hoc intelligitur, quamuis admonitio non sit profutura. Item tenetur, quando ex ignorantia timeatur malum boni communis, vnde fit, si esset scandalum, publica que fama nullitatis matrimonij, teneretur confessor. Item si fructus monitionis non speretur statim: sed pōst. Secus, quando confessarius est proprius

prius

prius parochus, & potest impedimentū probare; tunc enim debet tacere, & dissimulare, quando fructus non speratur, licet spes non proficiendi proueniat ex malitia pœnitentis, *ibid. nu. 14. 15. 16. 17. & 18.*

3 Doctor publicus, siue concionator, tenetur publicè veritatem docere, licet fructus alicuius priuati non speretur, sed scandalum, nisi fuerit pusillorum in tota Republica; tunc enim differenda est ea doctrina in aliud tempus, *l. 2. d. 38. nu. 19.*

4 Confessarij delegati possunt extra diœcesim audire confessiones subditorum Episcopi, qui eos approbavit, *lib. 34. n. 1. & 2.*

5 Confessarius debet & tenetur admonere pœnitentem habentem impedimentum affinitatis, ad petendum debitum, ignorantem inuincibiliter, quando facilis est recursus ad Episcopum, qui in eo dispenset, & credit monitionem profuturam. Secus dicendum, quando non profutura est, & non datur remedium facile Episcopi. Idem dicendum de habente impedimentum cognationis spiritualis, quâuis in hoc casu potest faciliùs dissimulare, *lib. 9. disp. 27. nu. 10.*

6 Confessarius Episcopi potest ipsum absoluerè, & cum ipso dispensare in omnibus, in quibus potest Episcopus cum subditis, etiam in casibus occultis Episcopo concessis per Trident. *Sess. 24. cap. 6. de reform. lib. 8. disp. 3. num. 3.*

7 Confessarius, & parochus non potest dispensare in ieiunijs, esu carniū, obseruatione festorum, & votis, nisi fuerit consuetudo, l. 8. disp. 9. nu. 37.

8 Confessarius, cui committitur dispensatio in foro conscientiae, si declarauit, dispensationem esse validam, aut subrepticam, potest retractare sententiam, & potest alius confessarius adiri, & potest diuidi dispensatio, ita, ut alius dispense, & alius legitime prolem, l. 8. disp. 27. nu. 40.

9 Confessarius occultè reuocatus, vel cuius licentia est irrita ob vitium occultum, & datur communis error, est eligibilis per bullam, l. 8. disp. 34. nu. 14.

Confessio.

1 Confessio vtriusque sponsi impedimenti satis est ad sponsalia, etiam iurata dirimenda; Item sufficit confessio sponsi optantis celebrari matrimonium, non verò recusantis, l. 1. disp. 72. à nu. 1. vsque ad 4.

2 Confessio delicti cum circumstantia excusante valida est, quando nulla alia via potest constare, nisi ex eius confessione; tunc etiam fides adhibenda, quoad delictum, & circumstantiam; ut si quis fateatur se necasse hominem, sed in propriam defensionem, l. 3. disp. 15. nu. 9. § 10.

3 Confessio dotis receptae, de qua non constat, facta per virum, non censetur donatio facta vxori, quando simulatè fit causa honoris, li-

ris, licet fiat ante matrimonium. Et si constet de animo donandi, non valet, nec morte confirmatur, sed solum praesumitur spes futurae numerationis. Si vero fiat constante matrimonio, confessio in dubio censetur facta animo donandi, sed potest reuocari expresse, vel tacite. Tamen donatio confurgens ex tali confessione erit irrevocabilis in omnibus casibus, in quibus donatio valida est inter coniuges. Et si vir ignobilis aut senex fateatur, se dotem recepisse ab uxore iuencula, valet confessio. Et in dubio censetur facta animo donandi, ac remunerandi: & est firma, & irrevocabilis, siue fiat ante matrimonium, siue post. Et quando haec confessio habet vim donationis, nil refert, si elapsa exceptionis non numeratae dotis tempora sint. Et quando dos ante matrimonium fuit promissa, & eo constante fateatur vir receptionem, non praesumitur animus donandi: sed verè receptam fuisse, *lib. 6. di. 9. à n. 2. usque ad 10.* Vtrum haec confessio praedictet creditoribus? Et quid, si vir fateatur, se recepisse dotem ab alio, quam ab uxore? Non resoluit Doctor, *ib. nu. 9.*

4 Sigillum confessionis violatur, quando quis vitur illo ad externum regimen, & gubernationem. Et si ipsi poenitenti extra confessionem manifestetur peccatum, non violatur proprie, sed offenditur, nec potest negare indigno notho per confessionem, suffragium, Eucharistiam, ordines, casu quo tenebatur, si extra

con-

confessionem conscius esset indignitatis illius, *lib. 3. disp. 16. à nu 2. usque ad 7.* Et casu quo possit licite, retentâ contrariâ opinione, non tenetur, *ib.* Et eligens indignum solâ cōfessione cognitū, minimè subijcitur pœnis in iuris ineligenes indignum impositis, *ibi. n. 6.*

5 Parochus, vel Ordinarius inueniens in confessione impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere, nō potest expellere peccatorem et occultè petentem: potest tamen confessor ipsum secreto monere, vt desistat prius obtentâ licentiâ ab ipso pœnitente, non tamen tenetur illam petere, *l. 3. d. 16. à n. 8. usque ad 16.*

6 Confessio non est necessario præmittēda matrimonio, vel benedictionibus post illud contractum suscipiendis, *l. 7. d. 9. nu. 14.*

7 Confessio non est necessaria ad commutanda vota, vel absolurndum à reseruatâ virtute bullæ, vel iubilei, *li. 8. disp. 15. nu. 25.* Idem dicendum, si fiat commutatio virtute priuilegiorum religiosorum, *l. 8. disp. 16. n. 11.*

8 Confessio coniugis impotentis allegantis, se post matrimonium alias fœminas cognouisse, nō satis est ad diuortium, & si fuerit minor, potest contra illam confessionē restitui, nec erit sufficiens cōfessio in foro consciētiæ, vt possit negare debitum, & diuertere, *l. 7. disp. 112. à n. 15. usque ad 18.*

9 Confessio coniugis sufficienter probat adulterium ad diuortium etiamsi tendat cōtra
pro-

pro-

professionem religionis, *lib. 10. disp. 12. num. 49. & 50.*

Coniux.

1 Qualemcumq; coniugum, nil refert prius interrogari, & verba proficere, sed honestius est, à viro initium lumere, *lib. 2. disput. 31. numer. 12.*

2 Coniux innocens, quamdiu status vtriusque est omnino immutatus, potest adulterum cogere, vt sibi reconcilietur, & tenetur adulter coniuere, quamuis sententia diuortij præcesserit, nec desideratur retractatio sententiæ per iudicem facta, *lib. 10. disp. 10. à nu. 2. vsq; ad 5.*

3 Quando coniux innocens mutauit statum, factus professus, aut sacris ordinibus initiatus, non habet ius ad reconciliandum adulterum. Secus dicendum, si emisit tantum si nplex votum castitatis, *lib. 10. disput. 10. numer. 6.*

4 Coniux adulter, nullâ præcedenti sententiâ, non potest statum mutare, nec vouere, & si mutet, potest reuocari ab innocenti, vt redeat ad vsum; præcedente verò sententiâ iudicis secularis detrudentis adulteram in religionem, transacto biennio potest profiteri. Et si post biennium nondum est professa, potest reuocari ab innocenti, *lib. 10. disp. 10. num. 7. & 8.*

5 Latâ à iudice Ecclesiastico sententiâ diuortij, non potest coniux adulter transire ad reli-

religionem inuito innocenti, & ingrediens potest reuocari etiam post professionem. Idē dicendum, si ingrediatur innocente ignorante, & deficiente eius licentia. Secus, si innocēs id sciat, & non contradicat, cū possit. Item potest reuocari adulter, si innocens reuocet licentiam datam adultero, vt emittat votum, antequam fiat; innocens tamen potest manere in seculo absque voto aliquo. Item potest reuocare innocens adulterum, donec profiteatur, quando est monitus, & non vult. Et adultero iuranti, & probanti, votum se emisisse fides adhibenda est, etiam in foro externo, *l. 10. dis. 10. à n. 9. vsq. ad 17.*

6 Coniux non potest irritare votum castitatis, vel religionis, factum à coniuge adultero post diuortium celebratum, siue cū licentia innocentis, siue sine illa, casu quo posset irritare matrimonio integro. Tamen instaurato postea matrimonio, censebitur sicut si emissum esset ante matrimonium, *lib. 10. disput. 10. nu. 14.*

7 Coniux adulter non priuatur ipso iure debiti petitione, dum inscius est alter, & potest compellere per iudicem, vt reddat, licet innocens habeat leuia indicia, & non sufficientia ad diuortium. Et non tenetur fateri coram iudice suum adulterium occultum. Tamen, si adulter sciat innocentem habere sufficientem certitudinem in foro conscientia, non potest compellere, vt sibi debitum reddat. Et si falsis testi-

testi-

testibus se tueatur, non tenetur restituere innocentibus bona, quorum amissione damnandus erat, *lib. 10. disp. 12. numer. 8. & libr. 1. disp. 68. nu. 4. & 5.*

8 Coniux, ut possit negare debitum, vel propria auctoritate diuertere, requiritur solum moralis certitudo, & non sufficit dubium de alterius adulterio, nec quæcunq; suspicio probabilis, sed desideratur violenta. Dicitur autem violenta non solum, quando inuenitur solus cum sola, nudus cum nuda in eodem lecto iacens, in multis locis secretis ad hoc aptis, & horis electis, sed etiam quæcunq; alia similis, quæ vehementer suadeat coniugis adulterium. Vnde inuenire solum cum sola in loco abdito extra lectum, & horam aptam ad concubium, non sufficit, nisi aliæ circumstantiæ concurrant, loci, temporis, vel personarum, licet deprehendantur se amplexantes, & osculantes. Item non sufficiunt xenia missa ab adultero adulteræ, aut verba amatoria, & literæ etiam confitentes adulterium, *l. 10. disp. 12. à num. 39. vsq; ad 48.*

9 Coniux suspicans adulterium uxoris, potest illam obseruare cum testibus idoneis ad eam conuincendam de adulterio. Non potest tamen offerre illi occasionem, ut adulteretur, aut famulis, ut farentur, nec pactum inire, & amasio eius, castitatem violari tentanti coniuere: concedens tempus, & locum; non solum ut adulterium permittat, sed ut in illo de-

pre-

prehendatur, *lib. 10. disp. 12. numer. 52. 53. & 54.*

10 Coniux petens matrimonium dissolui ratione impotentie, tenetur speciem illius impotentie, & causam allegare, & declarare iudici Ecclesiastico, *l. 7. disp. 108. n. 10.*

11 Coniux impotens, siue impotentia se teneat ex parte viri, siue ex parte foeminae, potest aduersus matrimonium proclamare, allegando propriae frigiditatem, vt permittatur transitus ad alias nuptias, quando ignarus fuit illius tempore matrimonij. Et potest index separare eos, si adsit periculum incontinentiae, *lib. 7. disp. 114. à nu. 1. vsque ad 6.*

Consensus.

1 Consensus ad matrimonium ita requiritur, vt nequeat nec de potentia Dei absoluta absq; illo consistere, siue sumatur, dum est contractus humanus à propria voluntate consurgens tanquam à causa, siue dum est vinculum matrimonij. Nec de facto fuit inter primos parentes absque consensu illorum. Potest tamen Deus dare viro potestatem in corpus foeminae, & è contra absq; illorum consensu, ratione maioris dominij, *l. 2. disp. 26. à n. 1. vsque ad 6.* Nec est talis potestas in republica, siue Ecclesiastica, siue seculari. Potest tamen Princeps ob bonum commune aliquos compellere, vt matrimonio iungantur, *l. 2. disp. 27. à nu. 1. vsq; ad 2.*

2 Consensus matrimonialis necessario debet fieri non explicitè ad carnalem copulam: sed in ius, & potestatem ad talem copulam: implicitè

citè

citè autem, & virtute ad copulam, quantum est ex parte contractus. Et sic consentit Virgo Maria in copulam, & non est de matrimonij essentia consensus implicitus in copulam ex parte contractus, *lib. 2. disp. 28. n. 3. & 4.* Vtrum verò Beata Virgo contraxerit matrimonium? Negat Doctor, *ib. n.*

3 Consensus internus ad matrimonium nõ sufficit, sed requiritur verbis, vel signis expressus, non vt conditio sine qua non, sed de ratione matrimonij, & ipsius contractus, ita vt si Deus reuellet vtrique mutuos consensus, non sit matrimonium, *lib. 2. disp. 30. à nu. 1. vsque ad 4.*

4 Consensus expressus per verba, non requiritur, vt valeat matrimonium, siue in loquela carentibus, siue in potentibus loqui, & contractum solum nutibus est sacramentum. Et verba nec requiruntur necessitate præcepti; peccat tamen venialiter ille, qui non exprimit verbis consensum, quando iusta causa non adest, *lib. 2. disputat. 31. à numer. 1. vsque ad 10.*

5 Consensus coniugum non est necessariù simul præstari, sed sufficit temporis mora intercedente, modo consensus prioris coniugis reuocatus non sit. Et quando alter non statim consentit, credendum est alteri dicenti se reuocasse consensum, *lib. 2. disp. 32. nume. 3. & 4.* Requiritur tamen simultas moralis in præstâdo consensu, ita vt non magnum interuallum
inter

inter vnus & alterius consensus distet; & quale hoc sit, arbitrio prudentis viri relinquatur, *ibid. nu. 7.* Et quando consensus alterius fuit minus legitimus, vt fictus, vel metu extortus; sufficit denuò consentire, dum alter cōsensum non reuocauit. Et nō oportet aliquid intimare alteri coniugi, sed sufficit internè consentire post. Secus, quando ex parte vtriusq; consensus est irritus. Et sufficit consentire post, quocumq; spatio tēporis interiecto, nec requiritur parochus, aut testes. Vtrū verò per *Trid. Sess. 24. c. 1.* de matrimonio, sint hæc correctæ, ita vt necessarium sit iam, consensus simul tēpore ab utroq; præstari? Negat Doctor, ponēs duos casus, in quibus validum est matrimonium. Primus est, quando alter corā parochō, & testibus consensit, altero nil respondente, & post 15. dies, iterum coram eodem parochō, & eiusdem testibus is, qui prius tacuerat, cōsensit. Secundus est, quando qui in præsentia parochi, & testiū cōsensit, dedit alicui potestatem ad acceptandum suo nomine, & hoc acceptate, coram eodem parochō, & testibus, alter postea consentiret, *lib. 2. disp. 32. à num. 7. vsque ad 17.*

6 Consensus, quo duo falsò credentes subesse impedimentum dirimens consensere in matrimonium, sufficit, quādo contrahētes intendunt consentire quantum in ipsis est. Et credendum non est his dicentibus, se non cōsensisse in foro externo; secus in interno. *lib. 2. disp. 33. à n. 1. vsque ad 4.* F 7 Con-

7 Consensus, quò aliqui ex errore putantes, validum fuisse matrimonium prius, illud ratificant, non sufficit, etiam si illi conscij ratificent adhuc, *lib. 2. disp. 34. n. 1. 2. & 3.*

Constitutio.

1 Constitutio est odiosa illa, quæ intendit principaliter odium alicuius, & est favorabilis illa, quæ continet favorem, licet secundariò redundet in damnum alterius. Quod intelligitur quãdo odium à favore distingui nequit. Quando verò potest commodè distingui, extendenda quoad favorem, restringenda quoad odium, *lib. 1. disp. 1. num. 4.*

2 Pontifex potest constitutiones suas revocare, non solum quoad effectus iure humano in eis in posterum incurredos, efficiens ut non incurrantur, sed etiam quoad iam incurfos, abolendo illos, ac si ea constitutio edita nunquam fuisset, *lib. 8. disp. 7. nu. 4.*

3 Constitutio lata in favorem animarum ad evitandum peccatum, siue odiosa, siue favorabilis, est amplianda, *lib. 7. disp. 9. num. 8.*

4 Constitutio limitans, vel corrigens mensuram, censetur corrigere, vel limitare rem mensam, quando est eadem ratio, *lib. 7. disp. 10. n. 10.*

5 Constitutio declarans aliam, recipit omnes interpretationes, quas declarata recipit, *lib. 7. disp. 46. n. 21.*

Consuetudo.

1. Binus actus consuetudinem inducit, *lib. 4. disp.*

4. *disp.* 1. n. 22. Et vt consuetudo deroget legi circa sacramentalia, non indiget scientia Principis, *lib.* 7. *disp.* 82. n. 18. 19 & 20. Nec consuetudo potest efficere licitam pluralitatem vxorum, *lib.* 7. *disp.* 80. nu. 10.

2 Consuetudo nullas vires obtinet ad dissoluendum matrimonium legitimum, potest tamen impedire ad tēpus, & efficere, vt ad tēpus separetur in pœnā, eo quòd aduersus prohibitionem initum sit. Item potest, quā lo est approbata à Papa, inducere impedimenta dirimentia, & inducta iure canonico absolere, *lib.* 7. *disp.* 4. à nu. 1. vsque ad 4.

3 Consuetudo legitimè præscripta, ac rationi consona vires habet inducendi nouum impedimentum dirimens, etiā Papā ignorāte, dummodo sit mixta clericorum, & laicorum. Item habet vires abolendi aliquod impedimentum dirimens efficiendo habiles, qui erant inhabiles. Illa dicitur consuetudo non rationi consona, quæ refragatur iuri diuino & naturali, *lib.* 7. *disp.* 4. à n. 11. vsque ad 14.

4 Consuetudo probatur, quando vnus Doctor excellens eā esse asserit. Vt Nauarrus, qui varias regiones longè inter se distitas peragravit, ac centesimum vitæ suæ annum compleuit, semper studijs intentissimè vacans, ac vndiq; circa consciētiae quæstiones consultus, & Romę tandē diu moratus est, quo ex vniuersis orbis partibus dissoluēdæ qu. hæ defernantur. Et quando affirmat talis Doct. se in tanta a-

rate, nec vidisse, nec audisse, benè probatur talis consuetudo, *lib. 7. disp. 17. n. 8.*

5 Consuetudo obtinens, liberum esse seruum, qui ducit ancillam, valet etiam quoad alienigenam contrahentē, vbi viget consuetudo. Secus, si ignorans consuetudinem contraxit, *lib. 7. disp. 21. nu. 4.*

Consulere.

1 Consulere minus malum, gratiā vitandi maioris, quando aliter evitari nequit, licitum est etiam, & persuadere, & opem ferre sine obligatione restitutionis, licet ad vtrumque non sit determinatus, proponēdo illi minus malū. Nunquam tamen est licitū offerre complicō, cum quo admittendum. Et requiritur, quod omninò ad maius sit determinatus. Non tamē est necessarium exprimere eam conditionem, (si maius malum facturus es.) Et non solū privato licitum est consulere alteri minus malū ad vitandum maius, sed etiam parentibus, confessoribus, & iudicibus, quando aliter non possunt impedire. Et hi potentes impedire aliā viā vtrumque damnum, tenentur restituere minus consulentes, *lib. 7. disp. 11. à nu. 14. vsque ad 23.*

3 Quando maius, vel minus damnum non est eidem personæ, sed diuersis inferendum, non licet consulere minus damnum inferri vni, ad vitandum, ne maius inferatur alteri, nisi ad ambos determinatus esset, & damnum vnius est modicum, alterius verò magnum, vt

vnius

vnus pauper, alius diues, *lib. 7. disput. 11. num. 24.*

3 Volenti mea bona rapere, licet ad illa tuenda consulere, vt alterius rapiat, nul à nominatâ personâ, dicens, si furari vis, sine me, multi alij sunt, à quibus possis furari, *lib. 7. disput. 11. num. 25.*

4 Vtrum liceat consulere æquale malum ad vitandum æquale? Affirmat Doctor minime videre rationem, qua id concedi possit: fatetur tamen libenter, hunc consulentem excusari à restitutione, si erat omnino æquale, eidemque alterutrum absque eo consilio certissime inferendum, *lib. 7. disp. 11. nu. 26.*

5 Licet nemini tali consilio vti, v. g. consulere sibi minus malum, quia potest, & tenetur vtrumque cauere, nec potest patrare peccatum veniale, vt caueat in se, vel in alio mortale grauissimum, *lib. 7. disp. 11. n. 27.*

6 Habenti votum castitatis, aut reliqua matrimonium impediencia, & ita carnis illecebris agitato, vt se continere nequeat, sed passim succumbat, licite suaderi potest, vt matrimonium ineat, vt sic minus peccet, *l. 7. disp. 11. nu. 29.*

Contemptus.

1 Contemptus constituens culpam mortalem in his, quæ ex solo contemptu culpam lethalem debent habere, est ille, quando aliquis nihili facit, ac si esset vanum, vt in Sacramento Confirmationis, si pro nihilo duceretur, quasi

puerile existimans; & sic in cæteris, *lib. 7. disp. 28. num. 6.*

Contractus.

1 Contractus alij à donatione, vt venditio, permutatio, valent inter coniuges, *lib. 6. disp. 1. num. 11.* Item contractus conditionalis obligat ante conditionis euentum, ita vt resiliere non liceat, *lib. 5. disp. 6. n. 8.*

2 Contractus, quo aliqui se obligant cum certa pœna sub conditione pendentem à voluntate Principis, non obligat, nec pœna, *li. 5. disp. 5. num. 9.*

Copula.

1 Copula vi extorta post matrimonium ratum intra bimestre cõsummat illud, potest tamen sponsa vi oppressa ingredi religionem, manente vinculo matrimonij, nisi fuerit sequuta proles. Idem dicendum, quãdo fuerit cognita metu graui, *l. 2. disp. 22. à n. 4. vsque ad 12.*

2 Sponsus, inuitâ sponsa copulam extorquens intra bimestre, non potest ingredi religionem. Item dicendum, quando ante matrimonium consummatum tradidit alteri deflorandam. Quod intellige, quando aliàs non potest iniuria sufficienter sarciri. Si tamen defacto ingrediatur, dissolutum manebit vinculum matrimonij, & sponsus cogens intra illud bimestre, peccat mortaliter, licet non affirmet, velle religionem ingredi, nec ingressum præmeditetur, *lib. 2. disputat. 22. numer. 8. 9. c. 5.*

3. Vtrum

3. Vtrum sponsa per vim oppressa ante bimestre possit semen expellere? De femina, que non à sponso vim passa est, affirmat Doctor posse incontinenti; sed postea, post possessionem pacificam vasis, negat. De sponsa autem à sponso per vim cognita non audet affirmare, & manet dubius, *l. 2. disp. 22. n. 17.*

Credendum.

1. Credendum est in vtroque foro promittenti matrimonium dicenti se reuocasse consensum, si alter statim non repromittat, *lib. 1. disp. 5. n. 14.*

2. Afferenti se non promissurum, si à principio talis causa abesset, credendum est in vtroque foro, si iudicio prudentis, consideratis negotij circumstantijs, verisimile sit non promissurum, si illam præcogitasset, *lib. 1. disp. 62. num. 6.*

3. Credendum est sponso dicenti, se accessisse ad sponsam, & non consummasse, nec feminasse in foro conscientiarum: secus dicendum in foro externo, *lib. 2. disp. 21. nu. 8.*

4. Quando sponsus vterque confitetur, se non consummasse illis non credendum est, si sponsa non erat virgo, & domum sibi traducta est. Secus, si traducta non sit, & si erat virgo aspecta talis appareat, licet domum sponsi traducta sit, *lib. 2. disp. 23. n. 1. & 2.*

5. Credendum est iuramento coniugis dicentis, se credidisse esse suum coniugem eum, cum quo copulam habuit habito respectu ad

eius honestatem, & alias probabiles coniecturas, *lib. 10. disp. 5. n. 17.*

6 Credendum non est in foro externo iuramento dicentis, se vouisse castitatem absque alia probatione, *lib. 10. disp. 10. n. 17.*

7 Credendum non est in foro externo professo dicenti, siue iuranti, se fictè professum, vel noluisse intra quinquèniū ratificare professionem. Poterit tamen superior in foro cōscientiæ illi credere attentis circumstantijs, & clam expellere, *lib. 7. disp. 37. n. 14.*

8 Credendum non est in foro externo habentibus copulam, & negantibus, semen esse emissum: secus in foro interno, *lib. 7. disput. 64. num. 9.*

9 Credendum non est in foro externo dicentis, se habere commissionem ad dispensandum, vel faciendum aliud, licet sit Cardinalis legatus. Secus, quando est persona constituta in excelsa dignitate, & in nullius præiudiciū est, vt ex facultate dispensandi, absoluendi, & concedendi indulgentias. Vnde credendum est Episcopo dicenti, se alienum subditum cū licentia promouisse, vel literis summi pœnitentiæ dicentis, sibi viuæ vocis oraculo cōmissum esse, vt dispenset in aliquo casu Pontifici referuato. In foro tamen interiori cuiusque vito timorato ac confessori dicenti sibi delegatam esse potestatem ad absoluendum, vel dispensandum credendum est, *lib. 8. disp. 17. à n. 17. vsque ad 22.*

Crimen.

1 Duo sunt crimina dirimentia matrimonium subsequens. Primum est adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis. Secundum est adulterium cum fide data contrahendo matrimonio post coniugis mortem, vel cum contractu matrimonij de presenti cum adultera, quare adulterium solum non sufficit, *lib. 7. disp. 78. n. 1.*

2 Ut adulterium cum machinatione mortis sit crimen dirimens, requiruntur quinque conditiones. Prima est, ut adsit machinatio mortis coniugis alterutrius, siue ab alterutro coniuge, siue ab adultero facta, effectu subsequente: nimirum, ut reuera sequatur illius coniugis interfectio machinata. Sufficit autem mandatum vel consilium: non tamen rati habitio eius interfectionis, etiam nomine alterius coniugis effecta. Secunda, ut machinatio sine vestiatu ineundi matrimonij inter coniugem superstitem & adulterum, vel simul mortis machinatorem. Tertia, ut adsit adulterium, quando solus alter ex contrahentibus mortem coniugis machinatus est: vel si adulterium desit, uterque illius machinationis reus sit. Quarta, ut adulterium requisitum sit utriusque contrahentium. Ultima, ut matrimonium prius fuerit verum, quamvis non consummatum fuerit, diuortiumue celebratum sit. Nec impedimentum hoc reddit machinantem inhabilem simpliciter ad quodcumque aliud matrimonium: sed

tantum respectu adulterantis, vel eius, qui simul in coniugis mortem machinatus est, ad ineundum inter se matrimonium, *libr. 7. tota disp. 78.*

3. Ut adulterium cum fide data de matrimonio post coniugis mortem, vel cum contractu matrimonij de presentibus cum adultera, sit crimen dirimens matrimonium, sex requiruntur conditiones. Prima, adulterium cum seminis intra vas effusione Secunda, ut cum adultero concurrat promissio etiam simplex futuri matrimonij, aut contractus matrimonij de presentibus; siue adulterium precedat, siue subsequatur, illa dummodo non sit remissa fides matrimonij, aut matrimonium illud de facto initum iam dissolutum, quando adulterium superuenit. Satis autem est, fidem dari adulteræ de ineundo in matrimonio cum persona, quam quidam tertius designauerit, si id fraudulenter effectum sit, ut tertius ille adulteram designet. Sufficit etiam, quamuis matrimonium illud clandestinum sit. At debent esse fides, aut matrimonium, & adulterium eodem coniugio durante. Tertia, ut adulterium perpetratum sit, sciente utroque adultero alterius matrimonium; nec sufficit, licet uterque adulter coniugatus sit, & notit proprium coniugium: & excusat ignorantia etiam non probabilis, sed crassa & supina. Sufficit verò, si fides detur, aut matrimonium incatur ante scientiam alterius coniugis, si haec scientia accedat copula; at non sufficit copu-

copulam ante scientiam haberi, & post scientiam dari fidem, aut matrimonium de facto iniri. Quarta est, ut promissio matrimonij sit externa, quamvis ficta sit, fictione non apparente exterius, & quamvis promissio sit conditionalis, nisi conditio sit de præterito, aut de præsentis, & nec conditio extiterit, nec extet. Quinta, ut promissio ab altero acceptata sit, quamvis nõ repromittat. Taciturnitas autem eius, cui promissio fit, absq; alio acceptationis signo, nunquam sufficit ad hoc impedimentum incurrendum. Sexta, ut prius matrimoniũ validum fuerit, quamvis non sit consummatum, & dissolutum quoad thorum per diuorrium, *lib. 7. tota disp. 79.*

Curialis.

1 Curialis, Solicitator, aut Scriptor, qui, ut facilius dispensationem impetret, mutat narrationis substantiam, non manet excommunicatus per motum proprium Pij V. sed incurrit pœnas falsarij, *lib. 8. disp. 21. nu. 58.*

Custodes.

1 Custodes nemorum se abscondentes, ut transcentes liberè ingrediantur, & soluant pœnam, peccant mortaliter. Secus, si abscondantur, ut possint eos deprehendere semel, ut sic caueant in futurum illuc redire, *lib. 10. disputat. 12.*

num. 52.